

VINIČARSTVO NA OBRONKIH SLOVENSКИH GORIC

Etnologija

Raziskovalna naloga

Avtorici: **Maja Kociper in Lara Bezjak**

Somentorici: **Nina Žnidarič in Matejka Majcen**

Velika Nedelja, 2021

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem informatorjem,
ki so nam zaupali svoje spomine.

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 TEORETIČNI DEL.....	7
2.1 Kdo so bili viničarji?	7
2.2. Zgodovinski pregled viničarstva	7
2.2.1 Nastanek viničarstva	7
2.2.2 Viničarski red	8
2.2.3 Odprava viničarskih odnosov	11
2.3 Življenje viničarjev	12
2.3.1 Delo in odnos do zemlje.....	12
2.3.2 Viničarjev dom in njegova družina.....	13
2.3.3 Prehrana, obleka in higiena viničarjev	14
3 EMPIRIČNI ALI RAZISKOVALNI DEL	15
3.1 Metodologija	15
3.2 Hipoteze	16
3.3 Analiza najeminske pogodbe	17
3.4 Analiza člankov	18
3.4.1 Odnos gospodarja z viničarjem in njegovo plačilo.....	24
3.4.2 Družina	25
3.4.3 Dom viničarja	25
3.5 Analiza intervjujev z informatorji	26
3.5.1 Družbeni odnosi.....	27
3.5.2 Hiša	27
3.5.3 Hrana.....	27
3.5.4 Delo.....	27
3.5.5 Obleka	28
3.5.6 Higiena	28
3.5.7 Družina	28
3.5.8 Agrarna reforma	28
4 REZULTATI IN RAZPRAVA.....	29
5 ZAKLJUČEK	33
6 VIRI IN LITERATURA.....	35
7 PRILOGE	36

KAZALO SLIK

<i>Slika 1.: Uredba bana dravske banovine o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem, s spremembami in dopolnitvami iz dne 31. 7. 1939; (vir: informator Janko Hržič).....</i>	<i>9</i>
<i>Slika 2: »Uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem« iz 10. 8. 1940; (vir: informator Janko Hržič).....</i>	<i>11</i>
<i>Slika 4: Stiskanje grozdja;.....</i>	<i>13</i>
<i>(vir: Viničarija Destrnik, 2009).</i>	<i>13</i>
<i>Slika 3: Na fotografiji je viničarska hišica, ki so jo postavili na podstrešju ptujske grajske žitnice iz zbirke Maske (življenje kmeta in viničarja). Postavljena v leto 1978; (vir: Kamra: https://www.kamra.si/mm-lementi/item/vinicarska-hisa.html, (Pridobljeno, 20. 11. 2020).....</i>	<i>13</i>
<i>Slika 5: Slovenske Gorice, pogled od Jeruzalema proti severu, 12. 6. 1931; (vir: Kamra, https://www.kamra.si/mm-elementi/item/slovenske-gorice-pogled-od-jeruzalema-proti-severu.html (Pridobljeno: 20. 11. 2020).</i>	<i>14</i>
<i>Slika 6.: Najemninska pogodba; (vir: informator Janko Hržič).....</i>	<i>17</i>

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Okvirna vprašanja za intervju.....	28
--	----

POVZETEK

V raziskovalni nalogi s področja etnologije smo natančneje raziskali viničarstvo na obronkih Slovenskih goric. Viničarji so v preteklosti zaznamovali družbene in delovne odnose v naših krajih. Raziskovalno delo se dotika načina življenja viničarjev, njihove prehrane, izobrazbe, higiene in nenazadnje tudi družbenih odnosov med njimi in gospodarji. V nalogi smo prav tako analizirali tudi viničarjevo družino in odnose v njej. Pri raziskovanju smo se uprli na nestrukturirane intervjuje z informatorji, ki so potomci viničarjev ali gospodarjev. Prav tako smo analizirali dokumente, ki smo jih pridobili na terenu – to so bile banove uredbe iz leta 1939 in 1940 ter najemninsko pogodbo med viničarjem in gospodarjem. Da pa smo podrobneje spoznali način življenja viničarjev v začetku 20. stoletja pa smo pregledali in analizirali prispevke o viničarstvu v Ptujskem tedniku, ki je izhajal med leti 1951 in 1961, kot osrednjem tedniku našega raziskovalnega področja v tistem času. Vse naše ugotovitve smo povzeli in vam jih predstavljamo v pričujoči nalogi.

Ključne besede: življenje viničarjev, viničarstvo, Slovenske gorice.

In our research work from the field of ethnology, we investigated viticulture on the slopes of Slovenske gorice in more detail. In the past, winemakers have marked social and labor relations in our places. The research work touches the way of life of winemakers, their diet, education, hygiene and, last but not least, the social relations between them and their landlords. In our work, we also analyzed the winegrower's family and the relations in the family. In the research, we included unstructured interviews with informants who are descendants of winemakers or landlords. We also analyzed the documents we obtained in the field - these were the ban regulations of 1939 and 1940 and the lease agreement between the winemaker and the landlord. In order to get to know the way of life of the winemakers in the beginning of the 20th century, we reviewed and analyzed the articles on viticulture in Ptujski tednik, which was published between 1951 and 1961, as the central weekly of our research field at that time. We have summarized all our findings and are presenting them in our research work.

Key words: life of winers, winery, Slovenske gorice.

1 UVOD

V raziskovalni nalogi s področja etnologije, ki proučuje oziroma raziskuje način vsakdanjega življenja in kulturo posameznih ljudi ter narodov, smo raziskali viničarstvo na obronkih Slovenskih goric.

Viničarstvo na obronkih Slovenskih goric proučuje način življenja viničarjev na ožjem območju Ormoškega. Omejili smo se na prvo polovico 20.stol. S pomočjo nestrukturiranih intervjujev potomcev viničarjev in študija literature smo skušali prikazati, kje so viničarji živeli, kakšen odnos so imeli do dela in zemlje, kakšne so bile njihove družine, hrana, higiena, izobraževanje, v kakšne družbene in družinske odnose so vstopali ipd.

Tako smo si zastavili naslednje hipoteze: viničarji so težko in trdo delali. Gospodar pa je viničarja izkoriščal. Druga hipoteza se nanaša na revščino viničarjev: bili so zelo revni in živeli so v majhnih ter skromnih hišah. Raziskali smo tudi, kako so živeli viničarji in kako so odraščali viničarski otroci. Viničarska družina je imela veliko otrok, za katere so starši slabo skrbeli.

Nekoliko pa smo se dotaknili tudi časa agrarne reforme in odnosa viničarja do gospodarjev, ki so bili do takrat lastniki viničarij. S tem smo se skušali dotakniti tudi gospodarjev in njihovega odnosa do zemlje, viničarjev ter njihovega načina življenja in dela.

Delo smo želeli podkrepiti s fotografskim materialom, vendar smo v pogovorih z intervjuvanci ugotovili, da le-ti fotografij nimajo, kar kaže na zelo slab socialni položaj viničarjev.

V teoretičnem delu smo raziskali zgodovino viničarstva na Slovenskem. Ugotovili smo, da je bilo najbolj razširjeno v Halozah in Slovenskih goricah. V veliko pomoč so nam bili zapisi Bračiča in Ramšakove.

V empirični del smo vključili potomce viničarjev in tudi gospodarjev, ki smo jih zaradi Covid-19 situacije izvedli preko telefonskih pogovorov.

Prav tako smo analizirali članke, ki se nanašajo na viničarje in njihove odnose. Največ podatkov smo našli v Ptujskem tedniku, predvsem po sprejetju Zakona o agrarni reformi in Zakona o odpravi viničarskih in drugih odnosov. Zelo realističen je Kerenčičev članek v Ljubljanskem zvonu, ki je bil zapisan že leta 1936.

S pomočjo analiz nestrukturiranih intervjujev informatorjev in analiz člankov smo zastavljene hipoteze potrdili ali zavrnil.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Kdo so bili viničarji?

Viničarji so bili poljedelski delavci, ki so živeli v lastnem gospodinjstvu in ki so obdelovali delodajalčev vinograd včasih tudi drugo zemljo (SSKJ). Prvotno so viničarji bili hlapci in dekle, ki so delali pri gospodarju.

Viničarstvo je posebna oblika gospodarsko-socialnih odnosov, temelječih na določenih posestnih razmerah, ki so se razvile skozi stoletja v severovzhodnih slovenskih vinorodnih pokrajinah. Pojav viničarstva je fenomen Haloz in Slovenskih goric (Bračič, 1967, str. 147).

V Ptujskem tedniku (št. 11, leto VI) iz dne, 13. marca 1953 je zapisano, da je:

»viničar oseba, katero najame vinogradnik v službo, da obdeluje vinograd po določenih viničarskega reda — proti plačilu v denarju in naturalijah, ter da živi v lastnem gospodinjstvu v vinogradnikovi zgradbi in ima za pravilno izvrševanje svoje službe potrebno strokovno sposobnost. Službeno razmerje med viničarjem in vinogradnikom se ustanovi s pogodbo in z izročitvijo viničarske knjižice gospodarju — vinogradniku, ob nastopu službe. Viničarska knjižica je javno pravna listina.«

Viničarski red za Štajersko z dne 2. maja leta 1886 opredeli viničarja kot osebe, ki se jemlje v službo za plačilo v denarjih ali v čem drugem ali v obojem skupaj za to, da obdelujejo vinograde (Ramšak, 1996, str. 298).

Viničarji so bili z lastniki vinogradov v deputatnem razmerju. Obdelovali so vinograd, za to pa jim je lastnik dal na voljo manjšo stanovanjsko hišo, nekaj zemlje ali pa kravo, če viničar ni imel svoje. Torej jim je del plačal v naravi ali naturalijah. Poleg tega pa jim je nekatera dela plačeval v denarju (Ramšak, 1996, str. 297).

Ramšakova (1996, str. 296) zapiše, da je viničar sinonim za slovensko revščino, socialne probleme in zapitost na eni strani ter za veliko izkoriščanje s strani velikih kmetov. Razmerje med viničarjem in kmetom je veljalo za bolj ali manj sovražno. Kmetje so viničarjem velikokrat očitali lenobo, potuhnjenost, nezanesljivost, medtem ko so drugi živeli v prepričanju, da jih gospodarji kruto izkoriščajo.

2.2. Zgodovinski pregled viničarstva

2.2.1 Nastanek viničarstva

Zgodovina viničarstva sega v 16. stol., najbolj pa se je razmahnilo v 18. stol, ko se je najbolj razmahnilo pri nas. Tukaj so manjši kmetje že pred zemljiško odvezo (1848) prodajali manjša posestva meščanom ali bogatejšim kmetom ter ostali na svoji dotedanji domačiji kot viničarji. Drobitev posesti in prodaja je bila v prvi vrsti posledica političnih in gospodarskih razmer v prvi polovici 19. stol, zato je na Štajerskem med leti 1834 in 1846 propadlo okrog 2 % kmetij (okrog 1000 kmetij).

Prvi viničarji so bili v službi pri meščanih, plemičih, bogatih trgovcih in cerkveni gospodi. Prvotno so bili njihovi služabniki, kasneje pa stalno najeti vinogradniški delavci, da so obdelovali vinograd včasih tudi drugo zemljo (Ramšak, 1996, 297). Torej je viničarstvo zasnovano na odnosih še iz fevdalnih časov. Vinograde so za zemljiške gospode v lastni režiji obdelovali tlačani - uživalci tako imenovanih viničarskih hub ali pa ostali podložniki, s tako imenovano »vinogradniško roboto« (Bračič, 1967, str. 147).

Vinograd, ki ga daje zemljiški gospod v uživanje drugim osebam – plemičem, meščanom, cerkvi, samostanom, svobodnjakom in korporacijam, pa tudi kmetom – podložnikom, je del ozemlja, h kateremu spada tudi druga zemlja, zlasti njive in hoste. Podložniki so obdelovali svoje vinograde sami in si pri tem medsebojno pomagali ter za dajatev dajali npr. vino, medtem ko so plemiči praviloma obdelovali vinograde z vinogradniško roboto, svojimi služabniki ali drugače najeto delovno silo. Meščanom so obdelovali

vinograde njihovi hlapci in dekletje ter drugi služabniki ali pa so plačevali dninarje. Svoje služabnike so po vsej verjetnosti pošiljali na delo iz mesta. Ti pa so se po opravljenem delu v zimskem času vračali v mesto. Pri večjih vinogradih je bilo tega dela dosti in tako so sčasoma te služabnike za stalno naselili pri vinogradu (Bračič, 1967, str. 147).

Bračič (1967, str. 147) v nadaljevanju pove, da so tako nastali viničarji. Sklicuje se na določila ptujskega mestnega statuta iz leta 1376, ko so si meščani s privoljenjem ptujskega zemljiškega gospoda pridobili posebne pravice nad svojimi služabniki v vinogradih, ki jih imenujejo »Wienzurk«. S temi določili so te viničarje odtegnili sodnim in drugim pravicam.

Kasneje so se viničarji pojavljali izmed ubežnikov podložnih kmetij, pa tudi priseljencev. Zemljiški gospodje so vztrajno branili naselitev v hišah v vinogradih, meščani so to pravico zahtevali in jo kljub prepovedi izvajali. Tako so si zagotavljali stalno in ceneno delovno silo (Bračič, 1967, str. 149).

Zaradi posebnih razmer, ki so vladale na Štajerskem in še posebej v Halozah, so postali manjši kmetje in kočarji že pred zemljiško odvezo osnovni izvor za nastajanje viničarjev. Različni vzroki (vinski davek, povečane druge dajatve ter dovoljenje o delitvi kmečkega gospodarstva 1771 do 1785) so jih privedli do tega, da so svoje vinogradniško posestvo prodali meščanom ali bolj premožnemu kmetu ter ostali na svoji dotedanji domačiji kot viničarji (Bračič, 1967, str. 150).

Po kmečki odvezi so najeli viničarje tudi premožnejši kmetje, medtem ko so manjši kmetje jemali v svoje zidanice dninarje, ki so bili z gospodarjem v deputatnem odnosu oziroma v viničarskem službenem razmerju in so jih zato imenovali viničarji. Bračič (1967, str. 150) ugotavlja, da je bilo pri štajerskih viničarjih pravilo, da so dobili v uporabo njive, travnike, vrtove. Stanovanje in zemlja sta bili obvezni obliki plačila v naturi. Meščan – vinogradnik, je dal na svojem vinogradniškem posestvu navadno celo zgraditi za svojega viničarja posebno stanovanjsko hišo z gospodarskim poslopjem.

Viničarji kot kmečki proletarci so v začetku 20. stoletja v Halozah in Slovenskih goricah skupaj z dninarji, kočarji in želarji predstavljali veliko večino prebivalstva. Po ugotovitvah iz dvajsetih let tega stoletja naj bi bilo v okrajih Ljutomer, Ptuj in Maribor približno 40.000 viničarskih družin, nekaj od njih pa naj bi jih bilo raztresenih v okrajih Konjice, Šmarje, Celje in Brežice. V drugih vinorodnih krajih pa ta stan ni bil znan in tudi zakon o viničarjih, t. i. viničarski red, je bil v veljavi le na Štajerskem. Viničarji so v dvajsetih letih 20. stoletja obdelovali približno tri četrtine slovenskoštajerskih vinogradov (Ramšak, 1996, 298).

2.2.2 Viničarski red

Po zemljiški odvezi je nastala potreba po ureditvi viničarskega problema. Na predlog deželnega zbora za Štajersko je bil sprejet »Viničarski red – Winzerordnung«. Prvi viničarski red je bil iz leta 1886. Nezavidljiv socialni položaj je vplival na pojav novega viničarskega reda, ki je urejal pravne odnose med gospodarjem in viničarjem. Nastal je 20. junija 1928 in ga je sprejela mariborska oblastna skupščina (Ramšak, 1996, str. 299). Posebna komisija Štajerske kmetijske družbe je ugotavljala, da so viničarji nujno zlo, ki izvira iz pomanjkanja delovnih rok, in zaviralci razvoja vinogradništva zaradi slabega odnosa z gospodarjem ter posledično slabega obdelovanja vinograda (Bračič, 1967, str. 150–152).

Viničarjevi prejemki so bili: prosto stanovanje v vinogradnikovi zgradbi in zelenjavni vrt in njivo za pridelavo žitaric, katere velikost je bila odvisna od velikosti obdelovanega vinograda. Če mu gospodar ni dal zemlje, mu je do vsakega 1. novembra dal žito, krompir, krmo ... Če je imel viničar svojo živino ali *popolni hasek* vinogradnikove živine (mleko in tele), je nosil stroške spravljajanja krme viničar, drugače pa vsak polovico. Ne glede na to, čigava je bila živina, ki jo je viničar redil, je z gnojem, pridelanim od 1. decembra do 30. aprila razpolagal viničar, ampak le v korist zemlje in travišča v najemu. Z ostalim pa je razpolagal vinogradnik.

Viničar je moral dobiti kot nagrado poleg vinskih tropin določenih v pogodbi, še 100 din letno od vsakega pol hektara vinograda, ki ga je obdeloval. Viničarska mezda je morala znašati za navadna poljska dela v poletnih mesecih po 10 din, v zimskih po 8 din, za kvalificirana in težja dela (cepljenje, škropljenje, žveplanje

...) v poletnih mesecih 12,50 din v zimskih 10 din. Vendar ni bilo nobenega obveznega zakona, ki bi določal višino plačila viničarju in čas, ko je treba plačati, zato je vsak gospodar plačeval po svoje (Ramšak, 1996, str. 309).

Gospodarji so razmerje včasih odpovedali brez vzroka ali pa le na videz, da so izvajali pritisk na viničarja. Ob odpovedi je dobil viničar viničarsko knjižico. V knjižici so vpisani podatki o nastopu in prenehanju službe ter mnenje gospodarja. Ob težjih sporih je določeno razsodišče v občini, kjer je posestvo (Bračič, 1967, str. 153).

V kraljevini SHS so se viničarji začeli povezovati. Ustanovili so viničarske krajevne komisije, njihovo delo pa je povezovala »Osrednja paritetna komisija za ureditev viničarskega vprašanja« v Mariboru. Na njen predlog je oblastna Skupščina mariborske oblasti leta 1928 izdala »Uredbo o viničarskem redu«. Ta določa minimalno površino vinograda za obdelovanje in postavlja zahtevo po viničarjevi strokovni usposobljenosti. Ustni pogodbi naj sledi še pisna na predpisanem obrazcu. Kljub temu določili so se še vedno v večini sklepale samo ustne pogodbe. Viničarji pisnih niso upali zahtevati, saj bi gospodar razmerje odpovedal, v knjižico zapisal slabo mnenje in viničar bi v bližini težko dobil novo službo. Nova uredba se je izkazala kot zastarela in nesocialna in tako je na zahtevo Strokovne zveze viničarjev ter pod pritiskom javnega mnenja ban dravske banovine 13. julija 1939 izdal »Uredbo o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem«, ki jo imamo v prilogi (Bračič, 1967, str. 153, 154).

Ta uredba je bila v kratkem času nekajkrat spremenjena. 1. novembra 1939 je bila sprejeta *Uredba bana dravske banovine o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem*, s katerim bi nekoliko izboljšali položaj viničarja. Zmanjšan je bil obseg vinograda, ki ga obdeluje viničar. Viničarji so lahko bile ženske. Ukinja viničarsko leto in uvaja triletno pogodbo z enoletnim preizkusnim rokom. Zahteva uspešno končano viničarsko šolo ali devetmesečni viničarski tečaj ali viničarski izpit pred strokovno komisijo. Določa samo pisno pogodbo. Podrobneje določa prejemke in odreja letni obračun. Bolj natančna so navodila o redni in predčasni ukinitvi delovnega razmerja. Ustanavlja se poseben viničarski sklad. Sredstva se uporabljajo za podporo viničarjem in njihovim svojcem v primerih dolgotrajne bolezni, onemoglosti in smrti. Vinogradniki z mnogimi določili niso bili zadovoljni, predvsem z minimalno viničarsko mezdo in triletno pogodbo. (Bračič, 1967, str. 154).

Uredba

o spremembah in dopolnitvah uredbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem (viničarskega reda) z dne 13. julija 1939.

§ 1.

§ 6. se spreminja in se glasi:

Viničar ima sledeče prejemke :

- a) presto stanovanje v vinogradnikovi zgradbi ; če k zgradbi spada vrt za zelenjavo, dobi tudi tega;
- b) na vsakega pol hektara vinograda, ki ga obdeluje za vinogradnika, najmanj ena osminka hektara dopustne zemlje (sposobne za pridelavo žitaric ali okovin) in ravno toliko travišča; če pri vinogradu ni zadostne dopustne zemlje, mora vinogradnik namesto manjkajoče dopustne zemlje dajati viničarju letno, najkasneje do 1. novembra toliko krušnega zrnja ozir. krompirja, kolikor bi se ga povprečno pridelalo na manjkajoči površini ; v tem primeru se račun., da se pridelala 100 kg krušnega zrnja na 20 arih in 200 kg krompirja na 5 arih; če ni zadostnega travišča, mora vinogradnik dajati viničarju ustrezajočo količino krme po odbitku stroškov pridelave ali protivrednost v denarju ;
- c) stalje, ki jo oskrbnik vinograda sam; k stroškom za spravljanje stalje za vinogradnikovo živino prispeva vinogradnik polovico;
- č) če ima viničar svojo živino ali popoln hasck vinogradnikove živine (mleko in tele), nosi stroške za spravljanje krme viničar, druga-

Slika 1.: Uredba bana dravske banovine o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem, s spremembami in dopolnitvami iz dne 31. 7. 1939; (vir: informator Janko Hrzič).

Od gospodarja vinograda nam je uspelo pridobiti *Uredba bana dravske banovine o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem* vsebuje spremembe viničarskega reda z dne ,13. julija 1939. Določila v uredbi

se nanašajo na: viničarske prejemke, prvi izmed njih je ta, da dobijo prosto stanovanje v vinogradnikovi zgradbi, skupaj z vrtom, če ga ta ima. Prav tako velja za travnik. Če pa zemlje ni dovolj, viničar mora najkasneje do 1. novembra prejeti *lotno*, torej krompir, žitarice ali seno. Za viničarjevo živino skrbi viničar sam, prav tako sam poskrbi za spravlanje krme, ostalo delo se porazdeli med njim in vinogradnikom. Torej se zmanjša samo delo viničarjev.

Banove uredbe so tudi natančneje določile prekinitve delovnega razmerja, ki ni mogla biti več tako samovoljna. Viničarsko leto se začne s 1. novembrom in traja tri leta, od tega se prvo leto od 1. do 15. avgusta to razmerje lahko odpove in se ne podaljša. Odpoved lahko velja tudi, če last vinogradnika preide na drugo osebo, če viničarju ni na razpolago dovolj oseb za viničarska dela, če vinogradnik spremeni kulturo vinograda ter vinogradnik zabrede v gospodarske težave. Pravico, da stopi vdova na mesto svojega moža viničarja ter prevzame službeno razmerje, imata tudi hči ali sin, ampak le če sta polnoletna.

Predčasna ukinitve delavnega razmerja je lahko uveljavljena ob krivdi vinogradnika, torej ob grobem ravnanju z delavcem, ob nepravilnem plačilu, ob prekršku nad viničarjem, nasilju, žalitvah, tatvini ali uničenju. V takih primerih se te zadeve rešujejo pri komisiji. Opredeli tudi pravico združevanja. Viničarji imajo pravico do združevanja v strokovna društva z namenom zaščite ekonomskih, kulturnih ali socialnih interesov.

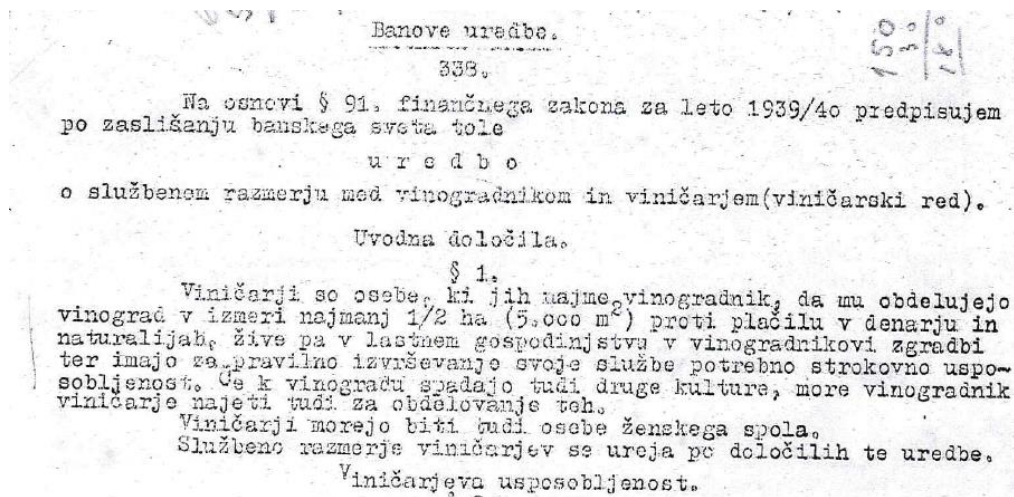
Ustanovljen je viničarski sklad, kamor se stekajo prispevki namenjeni podpori viničarjev in njihovim svojcem v primeru bolezni, smrti, onemoglosti ter kazni.

Pri nekdanjih gospodarjih pa nam je ob intervjujih uspelo pridobiti tudi »*Uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem*« iz 10. 8. 1940. Le-ta je bila sprejeta na ugovor Vinarskega društva in jo je sprejel banski svet. V njej je zapisano, da za delo pripravljen viničar lahko postane komaj po 21 letu starosti z narejeno viničarsko šolo ali 9 mesečnim tečajem viničarstva. Pravico za viničarski izpit imajo osebe obojega spola stare najmanj 21 let z 3 leti zaposlitve pri vinogradniških delih.

Službeno razmerje se sklene s pisno pogodbo, ki jo podpišeta viničar in vinogradnik. V pogodbi morajo biti navedeni podatki o opravljanju danega dela, število živine v njegovi in gospodarjevi lasti in prejemke, prav tako tudi število oseb starih nad 16 let, ki viničarju lahko pomagajo pri njegovih opravilih.

Viničarjevi prejemki, ki so bili dogovorjeni v pogodbi se v teku službene dobe ne smejo spremeniti, ampak le ob koncu službene dobe in se določijo za naprej. Vse spremembe se morajo zabeležiti v pogodbo. Vsako leto najkasneje 31. januarja viničar in vinogradnik morata narediti obračun glede prejemkov in vrednosti dela, ki ga je viničar opravil v preteklem službenem letu, ta traja od 1. novembra do 31. oktobra. Ob sestavi in sklenitvi obračuna viničar ne more več zahtevati sprememb, razen v primeru izjeme neizplačanih zneskov. Če se viničar in vinogradnik ne strinjata z sestavo obračuna, se spor razpravi v viničarski komisiji.

Delovni čas v letnih mesecih traja od 7. do 12. ure in od 13. do 16. ure z dopoldanskim in popoldanskim pol urnim premorom. V zimskih mesecih pa od 8. do 12. ure in 13. do 16. S pogodbo se ta čas lahko tudi zmanjša. V primeru, da viničar pri delu od vinogradnika dobiva hrano, zanj ta delovni čas ne velja, ampak se spremeni glede časa, v katerem dobi obrok. Pod nadure se prišteva delo, ki ga viničar opravi med časom ponoči, prazniki, in delo izven navedenih ur. Za opravljeno nadure dobi viničar 50% višjo mezdo kot po navadi.

Slika 2: »Uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem« iz 10. 8. 1940; (vir: informator Janko Hržič).

Strokovna zveza viničarjev s sedežem v Ljutomeru je 10. septembra 1940 izdala posebno resolucijo, v kateri razglaša zahteve slovenskih viničarjev. Zagotavljanje denarja za obnovo vinogradov, zagotovitev zimske zaposlitve, prednost zaposlitve viničarjev v vinorodnih okoliših, preskrba s potrebno hrano, zvišanje minimalnih mezd, socialno zavarovanje ipd. V času okupacije pa so bili ponovno uveljavljeni stari predpisi, ki se niso ozirali na pridobljene pravice. (Bračič, 1967, str. 154).

Velika večina gospodarjev pravil viničarskega reda ni upoštevala. Svoje odnose z viničarji so urejali po starih navadah, pri tem pa izkoriščali stisko viničarjev. Da bi se izognili nevšečnostim, so pred drugo svetovno vojno začeli uveljavljati nov sistem. Viničarjev niso več najemali, temveč so v najem oddali stanovanje. Določili so ceno, ki jo je najemnik (viničar) odplačal z delom v vinogradu. Tako je bila ustvarjena zunanja podoba dninarskega razmerja, izmaknili so se določilom viničarskega reda, predvsem pa pisnim pogodbam. Življenje viničarjev je bilo zato izredno težko. Viničarstvo je postajalo vedno večji socialni problem (Bračič, 1967, str. 155).

2.2.3 Odprava viničarskih odnosov

Viničarstvo je bilo ukinjeno leta 1947 z Zakonom o odpravi viničarskih in podobnih razmerij. Vendar je šele zakon o odpravi viničarskih in podobnih razmerij iz 30. junija 1953 dokončno odpravil še zadnje viničarske odnose. Po osamosvojitvi Slovenije je za ponovno zaostritev odnosov med viničarji in nekdanjimi gospodarji poskrbela tudi denacionalizacija in vračanje zemlje prvotnim lastnikom. Večina viničarjev je dobila delo na družbenih posestih, starejši so dobili pokojnino. Viničarji so tako lahko odkupili viničarijo (hišo z ohišnico), kar je izboljšalo njihov položaj. Bivši viničarji so tako postali proizvajalci:

»Po hišah je zasvetila elektrika, na ilovnata tla so namestili lesene pode, na posteljah so se pojavile rjuhe, v črne kuhinje so postavili štedilnike. Zraven klopotcev se slišijo radijski aparati. Na mizi je sedaj vsak dan kruh, otroci so oblečeni. Redno zahajajo v šolo in imajo vse šolske knjige ter druge potrebščine (Bračič, 1967, str. 156).«

Z zakonom o denacionalizaciji iz leta 1992, ko so kmetje začeli dobivati nazaj svoja, po drugi vojni nacionalizirana ozemlja. Nekateri kmetje, ki so že dobili nazaj nekoč svojo zemljo, so dali odpovedni rok dosedanjim stanovalcem svojih hiš. Nekateri dovolijo, da v hiši bivajo tako dolgo, dokler ne umre njihov nekdanji viničar. Mnoge družine so tako že postavljene pred dejstvo, da si bodo v kratkem morale poiskati novo streho nad glavo; nekaj pa jih je hiše lahko odkupilo (Ramšak, 1996, str. 296, 303).

2.3 Življenje viničarjev

Kako so viničarji živeli, opiše tudi Marija Makarovič v delu Vsi moji spomini. Popisala je pričevanje Frančiške Marin, rojene 1925 v Ritmerku, ki opiše svoja viničarska otroška leta (1996, str. 78, 79).

»Moji starši so se poročili 1921. leta v viničarijo. Prvi otrok, moja starejša sestra, je bila že rojena; drugi otrok, moj starejši brat, pa je bil na poti. Kaj je pomenilo v tistih časih biti viničar, so moji starši kmalu doumeli. Viničarji so bili najnižji sloj na družbeni lestvici tega sveta, oziroma takratne družbene ureditve. Hlapci in dekle so bili daleč na boljšem. Če so jih njihovi gospodarji preveč izkoriščali, so povezali culo in si poiskali bolj človekoljubne gospodarje. Drugače pa je bilo z viničarji. Kadar je gospodar ugotovil, da bo imel od njih premalo koristi, jih je lahko vrgel na cesto brez kakršnekoli odpovedi. Taka usoda je doletela tudi moje starše. Gospodarju ni zadostovalo, da mu je moj oče garal ves dan do noči samo zato, da je z družino smel stanovati v navadni bajti, kakršne bi se danes poslužil samo še najbolj ubog berač. Mati je po gospodarjevem mnenju mnogo premalo postorila v velikem gospodarjevem vinogradu, pa četudi se je na moč trudila. O kakšnem porodniškem dopustu za viničarske in bajtarske žene ni bilo govora. Vsaka je garala do poroda in čim je vstala, spet. Ko je bil moj najstarejši brat star komaj pol leta, sta se starša znašla že v drugi viničariji, v sosednji vasi v Ritmerku. To viničarijo je podedovala po svojih starših njihova hčerka, ki se je omožila iz Gorišnice v Ritmerk. Ker pa še ni bila pravna lastnica, je moral oče odsluževati stanovanje na obeh straneh. Ob času košnje npr. je kosil pri bodoči lastnici do enajstih v Bratonečicah in ko so ostali kosci šli na kosilo, je moj oče vzel rasfore ter odšel čez drn in strn (nekaj kilometrov) peš spravljat seno prvemu gospodarju, kjer so ga sprejeli z opazko: »Vencrlen, pa se komaj kej privleče.«

»In ko je mati neko zgodnje jutro odšla v gozd po suhljad (za nakup drv ni bilo denarja), je prišla gospodaričina hčerka na njivo po koruznico. Ko je doma povedala, da si je sama naložila snope na voz, »ker venence ni videla nikjer«, je lastnica hiše pobesnela. Pribežala je nad mojo mater, jo ozmerjala z lenobo in ko je opazila, da je okno, kjer smo prejšnji dan otroci razbili eno šipo, mati vstavila košček kartona je pobesnela. »Ja, zakaj pa nisi zataknila hajdinšice (ajdo), tako bi vsaj še drugi vedeli, da imam v svoji hiši cigane.« Potem se je obrnila, visoko privzdignila krilo in pokazala moji materi svojo tolsto zadnjico.

Tisti dan je že oče izkopaval zemljo za nove temelje. Materina teta Tonika nam je podarila 30 akrov zemlje.«

2.3.1 Delo in odnos do zemlje

Dela v vinogradu spadajo med zahtevnejša in težja kmečka opravila. Delo viničarja naj bi ob lastni hrani (deri) trajalo pozimi od 8 do 12 ur, v poletnih mesecih pa od 13 do 18 ur. Viničarju je bilo dodeljeno pol ure odmora dopoldne in pol popoldne; za viničarjevo gospodinjo pa še pol ure več. Če je viničar delal ob nedeljah, praznikih ali ponoči, se je prištela 50 % višja mezda (plačilo za delo, navadno fizično, ki ga opravi najemni delavec za delodajalca).

Delovni čas je bil odvisen predvsem od gospodarja samega. Na primer v slabem vremenu ali veliki vročini, je smel delo preložiti na drug dan. Nekateri so od viničarjev zahtevali tudi do 12 ur dela, drugi so se držali reda, ki je zajemal 8 ur z odmori. V tem času so ženske, ki so doma pustile male otroke, pohitele proti domu, jim pogrele hrano, jih previle in polne skrbi zaradi samih sebi prepuščenih otrok odhitele nazaj na delo. Ob večjih delih, kot je trgatav, je bil delovni dan daljši. Za delo so v zameno od lastnika dobili na voljo manjšo stanovanjsko hišo, nekaj zemlje ali pa kravo. Nekatera dela jim je plačeval v denarju in naturalijah (Ramšak, 1996, str. 303–304).

2.3.2 Viničarjev dom in njegova družina

Poleg manjše stanovanjske hiše in njej pripadajočega gospodarskega poslopja so imeli viničarji v najemu tudi ohišnico, torej kos vrta okrog hiše, kjer so pridelovali zelenjavo za svoje potrebe. Sadja, četudi je raslo na njihovem dvorišču, jim gospodarji niso dovolili jesti (Ramšak, 1996, str. 312–313).

Viničarska hiše je imela navadno tri prostore – črno kuhinjo, vežo in sobo. Opreme niso imeli veliko, ker so se navadno pogosto selili. Kleti so bile navadno pod viničarsko hišo ali pa v njeni bližini. Stiskalnice so imeli nad kletmi ali pa v isti stavbi, kjer je bil stanovanjski del. Kleti so bile raje na viničariji, kakor na kmetiji, tako je kmet pogosto prihajal viničarijo. Ključ kleti je seveda hranil kmet, večkrat pa je bila v viničariji tudi soba za gospodarja, ki je prihajal po vino (Ramšak, 1996, str. 314).

»Hiša« je bila nekoč edini ogrevan, delovni in spalni prostor. V njej so bili navadno krušna peč, omara, miza s klopjo in stoli ter postelja. Ostala ležišča na peči, klopeh ali kar na tleh so za številno družino pripravili zvečer. V »črni kuhinji« so bila vrata s krušno pečjo s poličko, ki so ji rekli »kumen«. »Skledjak« (police za lončeno posodo) so bile na steni. Pri peči so še po navadi bili pripomočki za vstavljanje loncev in kruha v peč. Zraven nje je stal ognjiščni pribor: "burkla", metla, greblca in lopar. Steno je krasil križ. Tla so bila nekoč ilovnata (Viničarija Destrnik, 2009).

V viničarski družini je bilo navadno veliko otrok. Majhne otroke so v teh primerih pazili starejši sorodniki ali pa otroci. Otroke so hitro navadili na delo: tri- ali štiriletniki so že npr. pasli svinje. Kmalu so pomagali staršem pri lažjih delih (pletev). Šoloobvezni otroci so zaradi dela mnogokrat izostajali od pouka. Mnogi viničarski otroci so ob prenehanju šolanja imeli opravljena le dva razreda, kljub temu da so v šolo hodih več let. Otroci niso hodili v šolo, če je tako odločil gospodar, ker je želel, da delajo. Ker je v družini bilo precej otrok, jih starša velikokrat nista zmogla nahraniti, zato so že v zgodnjih letih otroci morali od doma (Ramšak, 1996, str. 307).

Slika 3: Na fotografiji je viničarska hišica, ki so jo postavili na podstrešju ptujske grajske žitnice iz zbirke Maske (življenje kmeta in viničarja). Postavljena v leto 1978; (vir: Kamra: <https://www.kamra.si/mm-lementi/item/vininarska-hisa.html>, (Pridobljeno, 20. 11. 2020).

Slika 4: Stiskanje grozdja; (vir: Viničarija Destrnik, 2009).

2.3.3 Prehrana, obleka in higiena viničarjev

Prehrana viničarjev se ni zelo razlikovala od kmečke, bila je le bolj enolična in enostavno pripravljena. Člani viničarske družine, ki so delali pri gospodarju, so dobili hrano na delu (običajno: rženo-pšenični kruh, pijačo, slanino, juho, zelje, krompir ...), otroci pa so jedli (pšenični, koruzni zdrob) doma, kjer so nanje največkrat pazili stari starši. Na vsakodnevnem jedilniku so bile jedi iz krompirja, fižola, zelja, repe ali pa prežgana juha, koruzni ali ajdovi žganci, koruzni ali rženi kruh ter mleko in kar so si pridelali na zelenjavnem vrtu. Pili so vodo ali sadjevec. Meso, potico in jajca so jedli le ob praznikih (Ramšak, 1996, str. 314).

Prav tako se obleka viničarjev se ni dosti razlikovala od ostalih vaščanov. Razlika je bila samo ta, da so bili viničarji oblečeni in obuti v ponošena oblačila, saj so morali bolj misliti na to, kaj bodo jedli, kot na to, kaj bodo oblekli. Obleko za vso družino so nabavljali enkrat letno. Ženske so nosile široka, nabrana krila različnih barv in materialov. Poleg kril, ki so jim rekli »kikle« ali »jenke«, so nosile tudi »klad« (obleko). Spodnje krilo ali »untršnica« je bilo sešito iz belega platna, nosile so ga poleti in pozimi. Obvezen kos garderobe je bil tudi predpasnik iz platna ali »fürtoh«. Pozimi so ženske uporabljale velike volnene rute kot ogrinjala. Moška obleka ali »gvant« je bila sestavljena iz hlač, srajce, »šürca« (predpasnika) in klobuka. Boljšo obleko so nosili samo k nedeljski maši in ob posebnih priložnostih. To obleko so nosili od poroke do smrti. Viničarski otroci so nosili najbolj ponošene obleke in raztrgane čevlje, če so jih sploh imeli. Čevlji so bili iz svinjskega usnja. Od spomladi do jeseni so hodili bos.

Umivali so se predvsem ob sobotah ali po težjih opravilih v vinogradu v lesenih škafih, ki so jih dali izdelati pri sodarju. Najprej so se po vrsti v kadi v isti vodi umili otroci. Ženske so bile precej sramežljive. Kopale so se, ko so otroci odšli spat, možje pa so medtem postorili še zadnja dela okrog hiše. Tudi milo so pripravljali sami. V loncu so segreti loj ni lug. Ker milu niso dodajati dišav, je smrdelo. Za namakanje perila pa so uporabljali lug iz bukovega pepela, milo pa le redkokrat. Oblačila so prali, ko je deževalo in ko so je bilo potrebno. Splahnili pa so jih v ribniku ali pa v potoku (Ramšak, 1996, str. 320).

Slika 5: Slovenske Gorice, pogled od Jeruzalema proti severu, 12. 6. 1931; (vir: Kamra, <https://www.kamra.si/mm-elementi/item/slovenske-gorice-pogled-od-jeruzalema-proti-severu.html> (Pridobljeno: 20. 11. 2020).

3 EMPIRIČNI ALI RAZISKOVALNI DEL

3.1 Metodologija

V naši raziskovalni nalogi smo uporabili metodo nestrukturiranega intervjuja in analizo virov. Pregledali smo Ptujске tednike med leti 1951 in 1957, ki smo jih našli v Digitalni knjižnici Slovenije – na dLibu. Prav tako smo pregledali prispevek rojaka Jožeta Kerenčiča, ki je leta 1936 v Ljubljanskem zvonu objavil, pod naslovom Študij o naši vasi, kjer opiše življenje viničarjev na Ormoškem. Analizirali smo tudi dokumente, ki smo jih ob intervjujih pridobili na terenu. Potomci bivših gospodarjev so imeli shranjeni dve Uredbi o službenem razmerju med viničarjem in vinogradnikom in najemno pogodbo. Uredbi smo opisali že v teoretičnem delu, v empiričnem delu pa bomo analizirali še najemninsko pogodbo. Le-ta se tiče točno določenega viničarja in gospodarja, katerega potomci so tudi naši informatorji.

Metoda spraševanja nam omogoča kvalitativno obdelavo podatkov, saj je odprta in manj formalna oblika. Takšna pa so tudi vprašanja, ki so usmerjena v proučevanje vsakdanjih doživljanj ljudi. Metoda nam tako omogoča, da od informatorja poleg dejstev izvemo tudi njegove poglede in stališča.

Preden smo začeli intervju smo določili okvirno temo: kakšno je bilo življenje viničarjev na našem območju in nekaj okvirnih vprašanj, ki so bila bolj v pomoč nam, da nismo preveč odtavali od teme pogovora. Večino vprašanj smo oblikovali sproti, po potrebi. V intervju smo posegali le v primeru, ko je pogovor zamrl, ali ko smo se preveč oddaljili od teme raziskovanja. Informatorji so odgovore oblikovali kot pripoved, ker smo jim temo le napovedali in pustili, da pripovedujejo po svoje. Vzdušje na pogovoru je bilo sproščeno, prijazno in zaupno.

Po končanih pogovorih smo povzetke le-teh zapisali in naredili vsebinsko analizo, ki smo jo povezali s podatki iz prispevkov v časopisi. Tako smo ovrgli ali potrdili hipoteze.

3.2 Hipoteze

Z raziskovalno nalogo smo želeli ugotoviti, kako so živeli viničarji na obronkih Slovenskih goric, natančneje na področju KS Podgorci in KS Velika Nedelja, v prvi polovici 20. stol. Podgorci z okolico ležijo na skrajnem vzhodu Ptujskega polja ob vznožju Slovenskih goric, v severo-vzhodnem delu Slovenije. Območju pravimo tudi obronki Slovenskih goric. V tem času je na raziskovalnem območju živelo predvsem kmečko prebivalstvo.

Slovenske gorice s površino okrog 1017 km² predstavljajo največje slovensko gričevje in s tem največji vinorodni okoliš v Sloveniji. Ležijo v severovzhodni Sloveniji in se geografsko delijo na *Zahodne Slovenske gorice* in *Ljutomersko-Ormoške Slovenske gorice* (imenovane tudi *Prlekija* ali *Vzhodne Slovenske gorice*). Zato je razumljivo, da se je ravno tukaj pojavilo viničarstvo, ki je bilo dokončno objavljeno leta 1953.

Zastavili smo si naslednje hipoteze:

Hipoteza 1:

Viničarji so težko in trdo delali. Gospodar je viničarja izkoriščal.

Hipoteza 2:

Bili so zelo revni in živeli so v majhnih ter skromnih hišah.

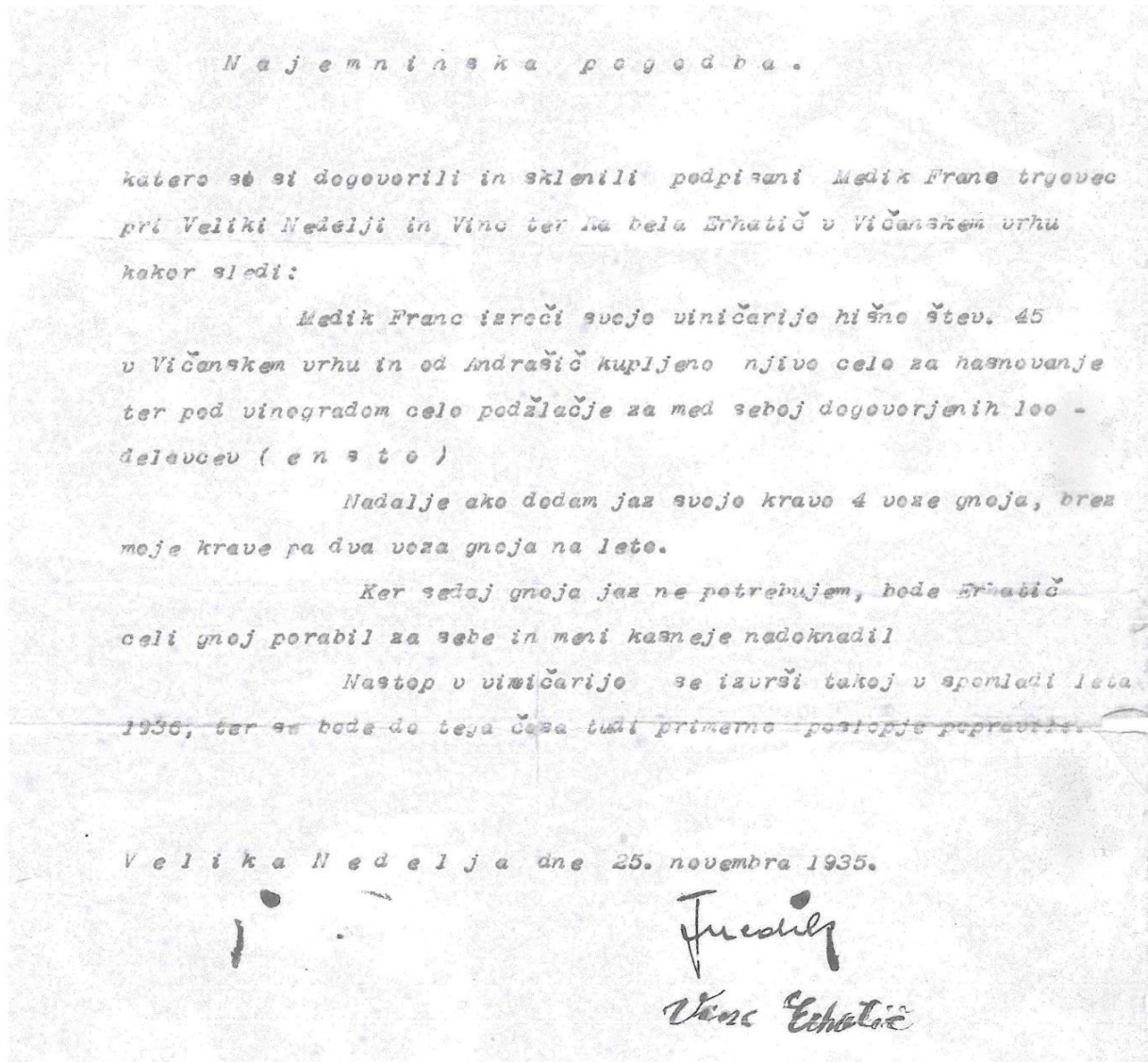
Hipoteza 3:

Viničarska družina je imela veliko otrok, za katere so starši slabo skrbeli.

3.3 Analiza najeminske pogodbe

Analizirali smo tudi dokumente, ki smo jih ob intervjujih pridobili na terenu. Potomci bivših gospodarjev so imeli shranjeno najemno pogodbo z viničarjem iz 25. 11. 1935. Na tem mestu jo bomo analizirali, ker se tiče točno določenega viničarja in gospodarja, katerega potomci so tudi naši informatorji.

Slika 6.: Najeminska pogodba; (vir: informator Janko Hržič).

Najeminska pogodba je bila podpisana 25. novembra 1935. Kot vemo, je viničarsko leto navadno trajalo do novembra. Pogodbo sta sklenila gospodar Franc Medik in viničar Vinc Erhatic in Rahela Erhatic.

Gospodar je viničarijo v Vičanskem vrhu 45, pobočje pod vinogradom in njivo (celo na hasnovanje – torej polni hasek) dal v najem za 100 delavcev (enot). Gospodar je dodal kravo, zaradi česar pa bi mu viničar moral vrniti 4 voze gnoja na leto. Ker pa gospodar gnoja ne potrebuje, lahko gnoj viničar porabi za sebe in mu ga nadomesti. V viničarijo se bo lahko vselil spomladi 1936. Do takrat bo gospodar poslopje tudi ustrezno popravil. Iz pogodbe je torej razvidno, da viničar ni delal samo v gospodarjevem vinogradu, ampak tudi drugje. Razvidno je tudi, da je vsako stvar, tudi gnoj, moral nadomestiti z delom, ki mu ga je naložil gospodar. Najeminska pogodba v teh letih še ni vsebovala podrobnejših določil o viničarskem redu in tudi ni določala denarnega nadomestila viničarju.

3.4 Analiza člankov

Analizirali smo prispevke o viničarstvu v glasilu Ptujski tednik in v izvodu Ljubljanskih novic, kjer je članek objavil Ormožan Jože Kerenčič. Ljubljanski zvon je bil od 1881 do 1941 osrednji slovenski literarni mesečnik. Ustanovili so ga Josip Jurčič, Janko Kersnik, Fran Levec in Ivan Tavčar, kot nadaljevanje Stritarjevega dunajskega Zvona.

Predhodnik Ptujskega Tednika je bilo glasilo *Naše delo*. Ptujski Tednik je izhajal tedensko s podnaslovom *Glasilo socialistične zveze delovnih ljudi*, ki je bilo natisnjeno pri mariborski tiskarni in je stalo ali 8 ali 10 din.

Glasilo, ki je pokrivalo ptujsko-ormoški rajon in se z leti začelo širiti proti Lenartu, Ljutomeru in Slovenski Bistrici je začelo izhajati v januarju 1951. Prvotni podnaslov časopisa je bil *Glasilo Osvobodilne fronte za ptujski okraj*. Po preoblikovanju in preimenovanju Ljudske fronte Jugoslavije v Socialistično zvezo delovnega ljudstva (SZDL) je Ptujski tednik marca 1953 dobil nov podnaslov *Okrajno glasilo Socialistične zveze delovnih ljudi*. Čez nekaj mesecev je bila iz podnaslova izpuščena beseda »okrajno«. Časopis je prevzel štetje predhodnika in tako je 5. januarja 1951 prvi izvod izšel kot prva številka IV. Letnika (Kamra, Ptujski Tednik 1951-1961).

Pregledali smo Ptujске Tednike med leti 1952 in 1955 in Ljubljanski zvon, izvod, ki govori o socialni sliki kmečkega prebivalstva na Ormoškem. Uporabili smo zbirko v Digitalni knjižnici Slovenije (dLib). Najprej smo pregledali časopise in izmed tistih, izbrali izvode, ki so govorili o viničarjih ali viničarstvu. Nato smo izpisali povzetke 11 člankov in 11 različnih številk glasila.

Naredili smo povzetke člankov in jih kronološko razvrstili.

1. Kerenčič, Jože. Študij o naši vasi. 1936, Ljubljanski zvon

SOCIALNI OBZORNIK, ŠTUDIJ O NAŠI VASI, VINIČAR

Kerenčič v članku predstavi viničarjeve življenjske pogoje in njihov družbeni položaj.

Ugotavlja, da viničarji skupaj z dninarji, kočarji in želarji predstavljajo glavnino prebivalstva v Slovenskih goricah in Halozah.

O zemlji pove, da je glavna kultura vinograd ter opiše različna gospodarstva: grofovsko-kloštrsko veleposest, domača in tuja gospodstva, grunte, nagornjaštva, želarstva, kočarstva in viničarije.

O domovih pove, da so različni. Najbolj razkoršni so tisti, kamor pride gospoda letno na oddih, drugače pa od nekod narekuje delo glavnemu viničarju ali »šafarju«. Le-ta živi v zidani bajti, za razliko od napol pokritih podrtij, zatohlih in nezdravih, kjer domujejo viničarji.

Glede posedovanja zemlje ugotavlja, da so viničarji brez zemlje, brez živine, le redki imajo kravo ali svinjo. Ljudi je mnogo. Obdelujejo tujo zemljo ter hodijo za težake h gospodi in gruntarjem.

O delu pravi, da viničar ne dela samo v vinogradu, temveč tudi na polju, v gozdu in na travniku. Dela pri različnih gospodarjih in tako menjava prostor dela, kulturo obdelovanja sodelavce in gospodarje iz dneva v dan. Delovni odnosi so dvojni: mezdno delo in delo na odslužek. Mezdno delo je v glavnem pri gosposkih gospodarjih – viničar dela ob svoji hrani »dera«, včasih tudi ne dobi pijače »suha dera«. Višino mezde določi gospodar. Na odslužek hodi na kmečko gospodarstvo. Tukaj gre za blagovno menjavo – ti meni pridelek, jaz tebi delovno silo. Razen tega viničar odslužuje tudi prevoze, oranje in podobno. Včasih dela za mezdo, ki je po navadi večja kot pri gospodi, dobi pa tudi hrano in pijačo. Iz tega Kerenčič sklepa, da so odnosi med kmetom in viničarjem dosti manj zaostreni, kot med viničarjem in gospodo.

Prehrana viničarja je skromna. Kerenčič pravi, da viničar dosti krat strada, saj nima zemlje niti za najnujnejša živila, večinoma je brez živine. Zaposlitev mu onemogoča lastno gospodinjstvo, kadar je pomanjkanje dela, pa nima nobenih zalog hrane. Med delom si težko pripravi zdravo hrano, saj nima ne časa, ne hrane.

Prehrana viničarja je skrajno nepopolna in nezadostna ter je zraven vsega ostalega vzrok nezdravim razmeram, v katerih živi viničar.

Viničarska družina je navadno številna. Delovno okolje viničarjev je neenotno, delajo vsepovsod, medtem ko je pri kmetu in industrijskem delavcu enotnejše. Zaradi pogostih selitev, tudi neprestano spreminja okolje.

O viničarski mami pravi, da je suženj, ki upravlja dom, ki rodi in redi otroke in hodi na delo. Ko ostali člani počivajo mati kuha, skrbi za živino, gospodinja. Imajo mnogo otrok, ki so pogosto spočeti v pijanosti. Otroci so rojeni slabotni, že v času nosečnosti spoznajo lakoto. V času otroštva so veliko breme, saj matere nimajo primerne varstva. Deležni so različnih načinov omamljanja, da bi dosti spali (sesanje maka v cunji, kruh namočen v žganje, ipd.) ali pa kletk, kjer so zaprti v varstvu starejših otrok. Srečnejši se v spremstvu starejših otrok valjajo po travi, prahu in blatu. Mama lahko otroka redko vzame s seboj na delo, v glavnem h kmetu. Otroci so prepuščeni sami sebi ter občutijo pomanjkanje vsega za življenje nujno potrebne. V tem pomanjkanju in brezdelju (starejši pomagajo pri gospodinjstvu) se v njih razvije zagrenjenost in občutek manjvrednosti, kar vodi do raznih odstopajočih vedenj (tatvine, mučenje živali, spolne zablode, potepuštv). V njih se izgublja smisel in potreba po izobrazbi in šoli. Skozi otroštvo se ob vsem pomanjkanju razvijajo potrebe po osnovnih dobrinah: po kruhu, pijači in spolnosti (ljubezni). Le te izzivijo v polnosti v odrasli dobi.

Viničarji med seboj niso tesno povezani. Vzroki so v različnih delovnih odnosih in prostorih, kjer srečuje različne ljudi in z njimi ne naveže tesnejših stikov. Sam družbeni položaj viničarja narekuje odnos do ostalih ljudi, ki viničarja vidijo kot nerazgledanega, neusmerjenega, pasivnega, »lumpenproletarca«.

Kerenčič pravi, da je to obsodba slovenske družbe, ki deluje v smeri, ki popolnoma nasprotuje življenjskim potrebam viničarjev in bodo sčasoma postale potrebe večine kmečkega prebivalstva.

2. Ptujski tednik, št. 26, leto V, 27. junij 1952

ZAKON O AGRARNI REFORMI JE ŠE VEDNO V VELJAVI

V članku je govora o tem kako si je mali človek, bajtar ali male kmet stoletja želel priti do svoje zemlje. Stara Jugoslavija je ob različnih priložnostih obljubljala reforme, vendar do njih ni prišlo. Po osvoboditvi (po 2. svetovni vojni) je prišlo do agrarne reforme. Mali kmetje, viničarji in poljski delavci so dobili v last zemljo, na kateri so prej »garali kot dninarji ali hlapci za domačo in tujo gospodo«.

V nadaljevanju govori o tem, kako si »nekateri ljudje, ki so na podlagi zakona kot ne kmetje bili razlaščeni viškov svoje zemlje« napačno tolmačijo zakone in mislijo, da lahko odvzeto zemljo zahtevajo nazaj. Zatrjujejo, da so vedno obdelovali zemljo in prikazujejo »viničarja kot človeka, ki je hodil po vinogradu prekrižanih rok in bil za to prav dobro plačan, dočim so vsa vinogradniška dela opravljali samo s svojimi rokami.«

Tem, ki vlagajo vloge za vrnitev posesti avtor članka pove, da še vedno velja Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji v Sloveniji, Zakon o razlastitvi posesti, ki jih obdelujejo viničarji in koloni in Zakon o vaških skupnostih ter, da bo zemlja še letos zemljiško knjižno prenesena na nove lastnike.

Avtor članka razloži obtožbe razlaščencev o slabi obdelanosti zemlje in spomni, da so »agrarni interesenti v letu 1946 zemljo sprejeli brez kakršnega koli inventarja ,brez živine, gnoja, strojev, semen in sličnega«

Nadaljuje, da se res pojavi slabo obdelan košček zemlje. »V splošnem se pa pri bivših viničarjih in drugih novih lastnikih razlaščenih posestev kaže volja do dela in stremljenje po čim boljši obdelavi dodeljene zemlje, ker se vsak dobro zaveda da zdaj dela na svojem in zase.

V članku so omenjene tudi napake, ki so se dogajale pri dodeljevanju zemlje, ki so jih naredili takratni predsedniki vaških odborov ali pa krajevni ljudski odbor. Ti so včasih samovoljno dodeljevali zemljo in jo neupravičeno odvzemali agrarnim interesentom.

Avtor spomni: »Vsi tisti, ki mislijo, da je napočil čas za uveljavljanje njihovih sebičnih ciljev, naj ne pozabijo, da bo naše ljudstvo tudi v bodoče kakor do sedaj čuvalo pridobitve narodnoosvobodilne borbe, med katere spada tudi uspešno izvedena agrarna reforma.

3. Ptujski tednik, št. 11, leto VI, 13. marec 1953

KDO IMA PRAVICO DO POKOJNINE

Pojem redna polna zaposlitev se često napačno tolmači posebno pri viničarjih in pri delavcih zaposlenih v kmetijstvu.

K A J J E V I N I Č A R ?

Viničar je oseba, katero najame vinogradnik v službo, da obdeluje vinograd po določenih viničarskega reda — proti plačilu v denarju in naturalijah, ter da živi v lastnem gospodinjstvu v vinogradnikovi zgradbi in ima za pravilno izvrševanje svoje službe potrebno strokovno sposobnost. Službeno razmerje med viničarjem in vinogradnikom se ustanovi s pogodbo in z izročitvijo viničarske knjižice gospodarju — vinogradniku, ob nastopu službe. Viničarska knjižica je javno pravna listina, ki se glasi in velja samo za dotično osebo. Vsak viničar torej mora imeti viničarsko knjižico, da se zna ravnati po določenih Uredbe o viničarskem redu, ki je natisnjen v viničarski knjižici. Viničar je praviloma mož — glavar viničarske družine. Ako ta umre, ima vdova pravico stopiti na mesto svojega moža v službeno razmerje. Tako pravico ima tudi viničarski sin, če je polnoleten. Pri tem je pa pomniti, da se delovna doba šteje le vsakemu posamezniku od časa, ko je stopil v viničarsko službeno razmerje, pa do njegove ukinitve. Za priznanje delovne dobe za pridobitev pravice do pokojnine, viničarska družina ne more sešteti službene dobe vseh družinskih članov, ki so bili v službenem razmerju kot viničarji, temveč se računa v delovno dobo posamezniku.

4. Ptujski tednik, št. 30, leto VI, 24. julij 1953

OBRAVNAVE Z VINIČARJI IN GOSPODARJI ODKRIVAJO VINIČARSKE ODNOSI

Članek obravnava odnose med viničarji in gospodarji. Opisana sta dva viničarska odnosa, za katere oba gospodarja trdita, da to nista bila in, da odnosi niso bili izkoriščevalski. Ljudi so redno plačevali, jima dajali v najem kravo, plačevali težake, nosili malico ipd.

V vseh teh primerih po zatrjevanju gospodarjev ni viničarskega odnosa, ni izkoriščanja, proti kateremu je naperjena ost novega zakona. V vsakem od navedenih primerov gospodarji nadzirajo delo v vinogradih in v vseh teh primerih so haloški ljudje kljub dolgoletnim izkušnjam pri obdelovanju in vzdrževanju goric nekvalificirani težaki, s katerimi se navadno ne sklepajo pogodbe z določitvijo dolžnosti in pravic. V vseh teh primerih gorica mnogo pomeni za gospodarja, potreben vir dohodka, veselje in zabavno. Pri podobnih zatrjevanjih se povsod preveč zadržujejo prizadeti gospodarji, njihovi svojci, znanci in prijatelji, ostalo ljudstvo pa dokaj resno podpira prizadevanje ljudske oblasti, da se odpravijo viničarski in njim podobni odnosi, ki so obstajali deset in desetletja na škodo viničarjev in kmetijskih delavcev. Ravno ti odnosi so določali življenjske pogoje tudi sedanjemu življenju viničarjev in kmetijskih delavcev in bi se več ali manj ohranili tudi v bodoče, če jih v celoti ne bi odpravil novi tozadevni zakon.

5. Ptujski tednik, št. 31, leto VI, 31. julij 1953

BODITE BREZ STRAHU, DA VINIČARJI NE BODO ZNALI GOSPODARITI

Članek govori o tem, kako je bilo do sedaj preveč pozornosti namenjene gospodarjem in njihovim odnosom do viničarjev, premalo pa o »bodočem življenju in delu vinogradniških in kmetijskih proizvajalcev, rešenih izkoriščevalskih, viničarskih in podobnih odnosov s pomočjo revolucionarnega zakona ljudske oblasti«.

»Večini bivših viničarskih družin je jasno, da je od njih samih največ odvisno, kako bodo v bodoče živeli, saj imajo na izbiro več možnosti, ki jim jih nudi ljudska oblast. Mnogi se bodo vključili kot proizvajalci v kmetijske organizacije, nakar bodo imeli še nadalje pravico uživati deputatno zemljo, kot so jo uživali doslej. Skoraj vsi bodo prevzeli v last hišice in kočice na odvzeti zemlji, v katerih stanujejo in zemljišča, na katerih stojijo te hišice, kočice in dvorišča v brezplačno trajno uporabo in bodo plačali cenilno vrednost prevzete hišice ali kočice v obrokih v dvajsetih letih.«

Viničarji se ne bojijo obdelovanja vinogradov, tudi ne pomanjkanja orodja, posode za pijačo in podobnega, kar bi naj s seboj odpeljali bivši gospodarji. V težavah si bodo medsebojno pomagali ali pa jim bo pomagala ljudska oblast.

V članku so opisane tudi izjave gospodarjev o nestrokovni in delni zaposlitvi viničarja, ki le tega skuša prikazati kot nesamostojnega in sposobnega opravljati samo manjvredna dela. S tem želijo gospodarji diskreditirati viničarjeve dolgoletne izkušnje in sposobnosti. Če bi bile te izjave merodajne, viničar ne bi dobil priznane pokojnine.

Iz drugih primerov se pa vidi, da je bil viničar polno zaposlen vsa leta. Če bi jim država plačevala pokojnino, bi se o polni zaposlitvi glasile vse izjave gospodarjev.

Avtor članka ugotavlja, da se še vsi ne zavedajo 10.člena Zakona o odpravi viničarskih odnosov, ki določa občutno denarno, zaporno kazen ali odvzem zemlje, za lastnika zemlje, ki bi po uveljavitvi tega zakona ustanovil viničarsko ali podobno razmerje. Tako je onemogočena vsaka ponovitev teh odnosov in je »za vedno izbrisana ta sramota iz zgodovine vinogradniških delavcev slovenskega naroda«.

6. Ptujski Tednik, št. 32, leto VI, 7. avgust 1953

ODPRAVA VINIČARSKIH ODNOSOV JE ODLOČEN KORAK K DVIGU LIKA HALOŠKIH LJUDI

Ljudski poslanec je na zborovanju pojasnil razloge za sprejetje in izvajanje revolucionarnih zakonov o zemljiškem skladu, viničarskih odnosih in zaščiti gozdov. Pomen odprave viničarskih odnosov in izkoriščanje, ki je bilo doslej v navadi v nekaterih predelih Slovenije. Viničar je bil, dokler je bil zdrav in za delo sposoben, dobra delovna moč za gospodarja. Ko pa je postal star in onemogel, je padel v breme skupnosti. Z novim zakonom bo vsega tega konec. Dosedanji viničar ne bo več iz strahu za existenco najponižnejši sluga svojemu gospodarju, kakor je bil prečesto do sedaj, temveč enakopraven graditelj nove družbe. Volilci in odposlanec so se razšli s sklepom, da je odprava viničarskih odnosov odločen korak k liku ponosnih in samostojnih haloških ljudi.

7. Ptujski tednik, št. 33, leto VI, 14. avgust 1953

VINIČARJI IN OFERJI POZDRAVLJAJO ZAKON O ODPRAVI VINIČARSKIH IN PODOBNIH ODNOSOV IN BODO PRI IZVAJANJU ZAKONA POMAGALI

Članek govori o zborovanju viničarjev in oferjev iz ptujskega, ljutomerskega in mariborskega okrožja.

Zborovanju je prisostvovalo okrog 450 viničarjev, člana CK ZKS Janez Hribar in dr. Jože Potrč, predsednik okrajev in sekretarji OkZKS.

Prvič po osvoboditvi so se zbrali viničarji in oferji ter se pogovorili o svojem položaju v socialistični družbi. Povod za to zborovanje je dalo pravilno izvajanje Zakona o viničarskih in podobnih odnosih. Doslej viničarji niso imeli svoje organizacije, čeprav so naprednejši to želeli. Oddaljenost posameznih viničarjev jim je tudi

onemogočala tesnejše stike, tako da niso mogli izmenjati med seboj svojih misli in teženj. Prav zato so se v velikem številu odzvali vabilu na zborovanje, ki jim je omogočilo prikazati svoj položaj.

Zborovanje je otvoril član izvršnega sveta LRS Janez Hribar. V svojem govoru je orisal življenje viničarja v preteklosti, ki je nujno vodilo do zakona o odpravi viničarskih in podobnih odnosov. Ta zakon pa nikakor ni naperjen proti delovnim kmetom, kajti dosedanji odnosi so le ostanek običajev, ki so se razvijali od osvoboditve kmeta izpod fevdalnega jarma do današnjega dne. Socialistična ureditev družbe pa takih odnosov ne more dalje trpeti, zato jih je potrebno nujno odpraviti.

Zastarelih odnosov ne odpravljajo samo v Jugoslaviji temveč jih odpravljajo tudi v drugih državah, kjer še nimajo socialistične ureditve. Razlika je le v tem, da so se v Jugoslaviji prvi lotili reševanja oz. odprave teh odnosov.

V svojem referatu je Janez Hribar podrobno pojasnil zakon o viničarskih in podobnih odnosih in pri tem prikazal tudi viničarjem perspektivo njihove bodočnosti.

V razpravi so viničarji izpostavili primere izkoriščanja, ki se najbolj kažejo v načinu obračunavanja delovnih dni, stanovanj, živil in oskrbovanja družin.

V vseh teh treh okrajih je bilo leta 1953 okrog 4000 primerov viničarskih in oferskih odnosov, ki so zajemali 10.000 do 15.000 družinskih članov. Vsi ti ljudje so doslej živeli v odvisnosti svojih gospodarjev, ki so ji h svojevoljno sprejemali v službo in odpuščali kadar se jim je zahotelo.

Med njimi in viničarji ni bilo nobenih pisnih pogodb, ampak samo ustni dogovori.

Dogaja se, da hočejo nekateri gospodarji porušiti viničarije, da ne bi prešle v last viničarjev ali pa poneverjajo dokumente, po katerih bi se naj eden od družinskih članov gospodarja pred uvedbo zakona preselil na viničarijo. Vse to bodo viničarji prijavili oblastem.

»Ob zaključku so viničarji in oferji poslali maršalu Titu naslednjo resolucijo:

Dragi maršal Tito!

Viničarji in oferji okrajev Ptuj, Ljutomer in Maribor okolica, zbrani na zborovanju v Mariboru, Vam, dragi naš Maršal, pošiljamo svoje tople pozdrave in se iz srca zahvaljujemo Vam in naši ljudski oblasti, da je z zakonom odprave viničarskih, oferskih, huberskih in drugih izkoriščevalskih odnosov naredila konec našemu trpljenju in nam tako odprla lepšo bodočnost. Obljubljamo, da bomo pomagali pri izvajanju zakona in da bomo z vsemi svojimi silami – saj dela smo navajeni – pomagali pri nadaljnji graditvi socializma.«

8. Ptujski Tednik, št. 34, leto VI, 21. avgust 1953

IZDANE SO BILE PRVE ODLOČBE PO ZAKONU O ZEMLJIŠKEM SKLADU

Lastniki zemlje so 21. avg. 1953 prejeli prve odločbe. Odslej bo komisija dnevno izdajala odločbe in jih dostavljala kmetovalcem. Zaenkrat komisija izdaja samo odločbe po zakonu o zemljiškem skladu nad 10 ha, kmalu pa bodo izdane tudi prve odločbe o odkupu vinogradov in odpravi viničarskih odnosov.

9. Ptujski Tednik, št. 35, leto VI, 28. avgust 1953

PO ZAKONU O ZEMLJIŠKEM MAKSIMUMU JE ODKUPLJENIH ŽE NAD 100 HA ZEMLJE

Na osnovi izdanih odločb je bilo odkupljenih nekaj nad 100 ha zemlje. Kmetje mimo in redno sprejemajo odločbe. Tako je Ekart iz Spodnjih Jablan izjavil: »Jaz se ne mislim nič pritoževati, ker je komisija delala točno in mislim, da bom na desetih hektarjih prav tako lahko živel kot sem do sedaj.« Omenjeni bo oddal v zemljiški sklad blizu 4 ha zemlje. Podobne izjave dajejo tudi drugi.

10. Ptujski tednik, št. 7, leto VII, 19. februar 1954

KONČNO JE PRIŠLA TUDI ZA HALOZE NOVA DOBA

Članek govori o vzpostavljanju Zakona o agrarni reformi ter Zakona o vinčarskih in podobnih razmerjih, ki v Haloze prinašata upanje za boljše življenje viničarjev in kočarjev. Haloška zemlja ni v lasti Haložanov, temveč si jo lastijo nižinski kmetje in meščani iz raznih mest.

Nekateri zatrjujejo, da gre viničarjem bolje kot kočarjem, saj jim gospodar da hrano, ponošeno obleko in obutev, marsikdaj mu zorje tudi njivo. Nima skrbi zaradi nabave orodja, plačevanja davkov in drugih dajatev. Avtor se sprašuje ali so vsi ti tuji lastniki res tolikšni dobrotniki Haloz. Ali so res tako širokogrudni, da nočejo imeti od vinogradov nobenih koristi in da dajo rajši ves dobiček za ubogega Haložana.

Haloško ljudstvo pa je mnenja, da tujci več odnesejo kot pa prinesejo, sicer bogate Haloze ne bi bile tako revne. Če so bili haloški vinogradi gospodarjem v tolikšno breme, zakaj jih niso raje prepustili že davno Haložanom? Zakaj se sedaj ob izvajanju zakona o viničarskih in podobnih odnosih toliko pulijo In pravdajo za haloške vinograde. Res je, da je ločitev od vinogradov zelo težka. Avtor ugotavlja, da se viničarji tako osvobajajo stoletne odvisnosti od bogatih kmetov s Ptujskega in Dravskega polja ter bogatejših meščanov Ptuja, Maribora in drugih mest.

Za viničarje se ustvarjajo ekonomske osnove za samostojno in neodvisno življenje. Ustvarjajo se nova kmetijska gospodarstva. Kot vzor so jim bližnja državna posestva, kot so Zavrč in Podlehnik. Vidijo, da gre delavcem na državnih posestvih bolje kot njim, saj si lahko neka j več privoščijo in so tudi bolje oblečeni.

Viničarja je zmeraj najbolj mučilo, kako se bo preživel na stara leta. Delavci na državnih posestvih so socialno zavarovani, so brez skrbi glede zdravljenja in jim je omogočena brezskrbna starost, saj imajo pokojnino. Izboljšujejo si tudi svoje kočje. Imajo redno zaposlitev, redno plačo in še lepe nagrade ob zaključku dela, če so bili pridni pa so imeli še lepe pridelke.

Če hočejo vse te ugodnosti uživati, pa morajo izpolnjevati tudi določene dolžnosti. Treba je hoditi redno in točno na delo, dvigati storilnost dela, postopoma obnavljati izrojene vinograde kakor tudi razvijati svojo strokovnost in razgledanost. V kmetijskih gospodarstvih, ki se snujejo po Halozah iz novo nastalega zemljiškega sklada, imajo haloški viničarji lepe pogoje, da po dolgih stoletjih zares zaživijo boljše življenje.

11. Ptujski tednik, št. 11, leto VII, 19. marec 1954

ZAČETEK OBDELAVE ODKUPLJENE ZEMLE

Z začasnimi odločbami sodišča o takojšnji prepustitvi v odkup zajete zemlje kmetijskim gospodarstvom v posameznih okrajih (Cirkulane, Dornava, Gorišnica, Grajena, Juršinci, Kidričevo, Makole, Ormož, Podlehnik, Središče, Tumišče, Trnovska vas, Zavrč, Dravinjski vrh, Gorca-Dežno in Starše), je skrb in odgovornost za 1143 ha zemlje od 422 kmečkih gospodarstev v zvezi z zakonom o zemljiškem skladu ter 621 ha vinogradniških površin od 557 vinogradniških posestnikov prešla v družbeno dobro. V tem času so odločbe sodišča prejeli vsi prizadeti posestniki k odločbam o odkupu zemlje (ne glede na to, ali se je bivši posestnik z odkupom strinjal) na podlagi zakona o zemljiškem maksimumu in odpravi viničarskih in podobnih razmerij, je bilo rešeno vprašanje pravočasne obdelave zemlje, hkrati pa vprašanje zaposlitve poljskih in vinogradniških delavcev, prejšnjih offerjev in viničarjev.

12. Ptujski tednik, št.13, leto VI, I2, april 1954

V VPRAŠANJU VINIČARSKIH ODNOSOV JE TREBA SEČI DO DNA

Avtor članka v njem poudari prizadevanje Okrajne komisije za zemljiški sklad, ki se zelo trudi, da so vse odločbe pravične.

Na avtorjevo vprašanje, če je diskusija med ljudstvom pripomogla do odkritja prvotno neznanih primerov, ki jih je še potrebno obravnavati po enem ali drugem zakonu, so mu pri Okrajni komisiji odgovorili, da izkušnje na novo odkritih primerih kažejo, da gre dobronamernim ljudem res za to, da se poseže v vprašanju viničarskih in podobnih odnosov do dna in da komisija še pričakuje, da bodo ljudje sami zahtevali razčiščenje nekaterih še nerazjasnenih primerov.

Na vprašanje glede prošelj za brezplačno dosmrtno uživanje odkupljenih površin zemljišča pa so avtorju odgovorili, da te prošnje res že prihajajo in da bo za rešitev teh vprašanj na prihodnjem zasedanju Okrajne skupščine izvoljena posebna komisija, ki bo preverila podatke prošelj in ki bo predlagala, v katerih primerih kaže prošnjam ugoditi in v katerih ne.

Avtor sklepa, da je med ljudstvom veliko zanimanje za dosledno izvajanje obeh zakonov in je težko verjetno, da bi ob takem zanimanju moglo ostati nerešenih, nepravilno ali polovično rešenih nekaj primerov, zlasti ker je Okrajna komisija v vseh primerih pri svojem delu neutrudljiva in želi tovrstno nalogo rešiti v splošno korist in v najglobljem duhu zakona.

Na podlagi analize zgornjih časopisnih prispevkov, smo ugotovitve sklenili v tri področja:

3. 4. 1 Odnos gospodarja z viničarjem in njegovo plačilo

Članki omenjajo odnos gospodarjev do viničarjev predvsem po sprejeti agrarni reformi ter se v nekaterih točkah dotikajo odnosov pred tem. Po agrarni reformi so gospodarji želeli viničarja prikazati kot nesamostojnega in sposobnega opravljati samo manjvredna dela. S tem želijo gospodarji diskreditirati viničarjeve dolgoletne izkušnje in sposobnosti, kot lahko izvemo v članku *Bodite brez strahu, da viničarji ne bodo znali gospodariti* v Ptujskem tedniku iz julija 1953. Tam še piše, da če bi država plačala viničarjem pokojnine, bi se o tem, da je bil viničar polno zaposlen izrekli vsi gospodarji.

V članku *Odprava viničarskih odnosov je odločen korak k dvigu lika haloških ljudi*, v Ptujskem tedniku iz avgusta 1953 pa preberemo, da je bil viničar, dokler je bil zdrav in za delo sposoben, dobra delovna moč za gospodarja. Ko je bil star in onemogel, je padel v breme skupnosti.

Ugotovimo lahko, da je bil odnos do viničarja izkoriščevalski in so na viničarja gledali kot na manjvredno delovno silo, čeprav bi po uredbi O službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem moralo biti drugače, kar lahko izvemo v članku *Kdo ima pravico do pokojnine v Ptujskem tedniku iz marca 1953*. V članku je zapisano, da se službeno razmerje med viničarjem in vinogradnikom ustanovi s pogodbo in izročitvijo viničarske knjižice. Marsikateri gospodar je po sprejetju zakonov zanikal viničarske odnose, kar lahko beremo v članku *Obravnave z viničarji in gospodarji odkrivajo viničarske odnose v Ptujskem tedniku iz julija leta 1953*. Tam sta opisana dva viničarska odnosa, za katere oba gospodarja trdita, da to nista bila in da odnosi niso bili izkoriščevalski. Ljudi so redno plačevali, jim dajali v najem kravo, plačevali težake, nosili malico ipd. V vseh teh primerih po zatrjevanju gospodarjev ni viničarskega odnosa, ni izkoriščanja. V vsakem od navedenih primerov gospodarji nadzirajo delo v vinogradih in v vseh teh primerih so haloški ljudje kljub dolgoletnim izkušnjam pri obdelovanju in vzdrževanju goric nekvalificirani težaki, s katerimi se navadno ne sklepajo pogodbe z določitvijo dolžnosti in pravic.

V člankih se vedno znova pojavljajo primeri izkoriščanja viničarja, ki ga gospodarji želijo prikazati kot manjvredno delovno silo. Gospodar z viničarjem sklene samo ustni dogovor, izkoriščanje se kaže v obračunavanju delovnih dni, stanovanj, živil in oskrbovanja družin.

Kerenčič pa v svojem članku v Ljubljanskem zvonu leta 1936 o delu pravi, da viničar ne dela samo v vinogradu, temveč tudi na polju, v gozdu in na travniku. Dela pri različnih gospodarjih in tako menjava prostor dela, kulturo obdelovanja, sodelavce in gospodarje iz dneva v dan. Delovni odnosi so dvojni: mezdno delo in delo na odslužek. Mezdno delo je v glavnem pri gosposkih gospodarjih – viničar dela ob svoji hrani (»dera«), včasih tudi ne dobi pijače (»suha dera«). Višino mezde določi gospodar. Na odslužek hodi na kmečko gospodarstvo. Tukaj gre za blagovno menjavo – ti meni pridelek, jaz tebi delovno silo. Razen tega viničar odslužuje tudi prevoze, oranje in podobno. Včasih dela za mezdo, ki je po navadi večja kot pri gospodi, dobi pa tudi hrano in pijačo. Iz tega Kerenčič sklepa, da so odnosi med kmetom in viničarjem dosti manj zaostreni, kot med viničarjem in gospodo.

3. 4. 2 Družina

V članku v Ljubljanskem zvonu leta 1936 Kerenčič zapiše, da je viničarska družina navadno številna. Zaradi številnih selitev pogosto menja okolje. Mama skrbi za vse, tudi kadar ostali počivajo. Otroci, pogosto spočeti v pijanosti, se že rodijo slabotni in dokler niso sposobni za delo predstavljajo breme družini. Varstva za otroke ni, često jih omamljajo (sesanje maka v cunji, kruh namočen v žganje, ipd.), da bi dosti spali. Srečni so tisti, ki se v družbi starejših otrok lahko zunaj valjajo po travi in blatu. Prepuščeni so sami sebi ter ne morejo zadovoljiti osnovnih življenjskih potreb. V tem pomanjkanju se razvije občutek zagrenjenosti, manjvrednosti, ki se kaže v odstopajočih vedenjih. V njih se izgubi potreba po izobrazbi in šoli. Skozi otroštvo se ob vsem pomanjkanju razvijajo potrebe po osnovnih dobrinah: po kruhu, pijači in spolnosti (ljubezni). Le te izživijo v polnosti v odrasli dobi.

V članku *Bodite brez strahu, da viničarji ne bodo znali gospodariti* iz Ptujskega tednika (julij 1953) je zapisano, da se viničarske družine zelo dobro zavedajo, da je od njih odvisno, kako bodo v bodoče živeli, saj imajo na izbiro več možnosti. Članek se nanaša na obdobje po sprejetju Zakona o odpravi viničarskih in podobnih razmerij.

Težave v družinah so se pojavile, kadar je bil viničar star in onemogel ali pa je viničar umrl in zapustil za seboj družino. Takrat sta lahko vdova ali viničarski sin, če je bil polnoleten, prevzela viničarsko mesto in s tem službeno razmerje, kot je zapisano v članku *Kdo ima pravico do pokojnine* v Ptujskem tedniku iz marca 1953.

V članku *Viničarji in oferji* pozdravljajo zakon o odpravi viničarskih in podobnih odnosov in bodo pri izvajanju zakona pomagali. V Ptujskem tedniku iz avgusta 1954 pa beremo, da je bilo v ptujskem, ljutomerskem in mariborskem okraju leta 1953 okrog 4000 primerov viničarskih in oferskih odnosov, ki so zajemali od 10 do 15000 družinskih članov. Vsi ti ljudje so živeli v odvisnosti od svojih gospodarjev, ki so jih svojevoljno sprejemali v službo in odpuščali, kadar se jim je zahotelo.

Iz naštetega je razvidno, da so bile viničarske družine zelo številčne, revne ter v popolnosti odvisne od svojih gospodarjev, ki so lahko viničarja kadarkoli odpustili.

3. 4. 3 Dom viničarja

O viničarskih domovih Kerenčič v Ljubljanskem zvonu leta 1936 zapiše, da so to napol pokrite podrtije, zatohle in nezdrave, medtem ko so tisti, kamor pride gospoda na oddih razkošni.

Po sprejetju Zakona o odpravi viničarskih in drugih odnosov v članku *Bodite brez strahu, da viničarji ne bodo znali gospodariti* v Ptujskem tedniku iz julija 1953 pa piše, da bodo vsi viničarji prevzeli v last hišice in kočje na odvzeti zemlji. Zemljišča in dobijo v brezplačno trajno uporabo, hišico ali kočjo pa bodo odplačali v dvajsetih letih.

Domovi viničarjev so torej skromni, zatohli in nezdravi.

3.5 Analiza intervjujev z informatorji

V naši raziskovalni nalogi smo skušali ugotoviti, kakšno je bilo življenje viničarjev v prvi polovici 20. stoletja.

Za pogovor smo se dogovorili s petimi informatorji:

- *Marija Žuran (potomci gospodarjev);*
- *Janko Hržič, 1963 (potomci gospodarjev);*
- *Ivan Štagar, 1953 (potomci viničarjev);*
- *Anton Lah, 1960 (potomci viničarjev);*
- *Vlado Gregorec (potomci viničarjev).*

V mesecu januarju in februarju smo se z informatorji dogovorili za termine intervjujev. Zaradi novega koronavirusa smo vse intervjuje izvedli telefonsko. Vsak pogovor je trajal približno 45 minut. Informatorjem smo predstavili temo in jim po potrebi postavljali naslednja podvprašanja.

Teme, ki smo se jih držali pri nestrukturiranem intervjuju so bile naslednje: *družbeni odnosi, hiša, hrana, delo, obleka, higiena, družina in agrarna reforma*. Vprašalnik smo prilagodili glede na to, ali smo intervjuvali potomce viničarjev ali potomce gospodarjev.

VPRAŠALNIK 1 - viničarji	VPRAŠALNIK 2 - gospodarji
<p>Družbeni odnosi Kakšni so bili odnosi med kmeti in viničarji? Kakšen odnos ste imeli do zemlje (lastnikov)? Kako ste postali viničarji?</p> <p>Hiša Kje ste živeli? Kakšna je bila hiša? Koliko in katere prostore ste imeli v hiši? Kako so bili veliki? Kako je bila hiše opremljena? Ali ste imeli domače živali?</p> <p>Hrana Kaj ste jedli? Ali ste imeli pri hiši vodo? Ali ste imeli vrt? Ali ste vzrejali svojo živino?</p> <p>Delo Kaj ste delali? Koliko ste delali? Kakšno je bilo plačilo za vaše delo? Ali ste delali samo v vinogradu?</p> <p>Obleka Kakšna oblačila ste nosili? Koliko kosov oblačil? Iz česa so bila? Koliko čevljev ste imeli?</p> <p>Higiena Kako ste skrbeli za higieno?</p> <p>Družina Koliko otrok je bilo pri hiši? So otroci hodili v šolo? Kako pogosto (kadar se je delalo)? Kakšni so bili odnosi v družini?</p> <p>Agrarna reforma</p>	<p>Družbeni odnosi Kakšni so bili odnosi med kmeti in viničarji? Kakšen odnos ste imeli do zemlje? Kako ste dobili/izbrali viničarje?</p> <p>Hiša Kje ste živeli? Ste imeli kmetijo (kakšno, koliko vinogradov ...)? Kje so živeli viničarji? Kakšna je bila viničarska hiša? Koliko in katere prostore so imeli viničarji? Kako so bili veliki? Kako je bila hiše opremljena? Ali so viničarji imeli domače živali?</p> <p>Hrana Kaj ste jedli? Ali ste vzrejali živino? Ali so viničarji imeli pri hiši vodo? Ali so viničarji imeli vrt? Ali so viničarji vzrejali svojo živino?</p> <p>Delo Kaj so viničarji delali? Ali so delali samo v vinogradu? Koliko so delali? Kakšno je bilo plačilo za delo?</p> <p>Obleka Kakšna oblačila in čevlje so viničarji nosili?</p> <p>Higiena Kako so viničarji skrbeli za higieno?</p> <p>Družina Koliko otrok je bilo v vaši družini? So otroci hodili v šolo? Kakšni so bili odnosi v vaši družini? Je bil oče glava družine? Koliko otrok je bilo pri viničarski hiši?</p>

Ali je postala zemlja vaša? (Kdaj? Kako?)	So viničarski otroci hodili v šolo? Kako pogosto (kadar se je delalo)? Kakšni so bili odnosi v viničarski družini? Agrarna reforma Ali so vam po agrarni reformi vzeli zemljo?
---	--

Preglednica 1: Okvirna vprašanja za intervju

Ob nestrukturiranih intervjujih smo si zmeraj zabeležili tudi datum in uro pogovora, kraj pogovora, leto rojstva intervjuvanca, kraj in leta viničarije. Seveda pa smo jih prosili tudi za gradivo ali fotografije, če jih imajo.

Informatorji so odgovore oblikovali v obliki pripovedi. Vzdušje je bilo sproščeno, prijazno in zaupno. Nekateri so nam pokazali tudi spričevala ali fotografije razredov. Povzetke pogovorov najdete v prilogi.

3.5.1 Družbeni odnosi

Viničarji so veljali za manj vredne oz. nižjega sloja v družbi. Informatorka Marija Žuran pravi: »Na viničarje se je »gledalo« drugače. Delali so za druge, da so lahko preživelii« Vendar so se nekateri z bližnjimi kmeti dobro razumeli in si včasih tudi pomagali med seboj. Informator Janko Hržič, potomec gospodarjev pove, da so bili odnosi dobri, medtem ko Ivan Štagar pravi, da med nekaterimi kmeti in viničarji odnosi niso bili najboljši. Pove še, da je bilo, kar se odnosa tiče marsikaj odvisno od gospodarjev. Temu pritrudi tudi informator Anton Lah. Vlado Gregorec še pove, da je bilo čutiti izkoriščevalski odnos, čeprav so bili odnosi po večini dobri.

3.5.2 Hiša

Viničarske hiše so bile majhne, z enim večjim prostorom in kuhinjo. Ivan Štagar pove, da je bila hiša manjša, krita s slamo. Imela je lesene stropne in pode. Ni bilo elektrike in vode. Anton Lah pravi, da so mu starši povedali, da je bila najprej ena soba, na drugi strani pa preša in manjša kuhinja. V veliki sobi je bila peč. V njej je spalo več ljudi. Marija Žuran (potomka kmetov) se spomni, da je bila viničarska hiša »cimprana«, zgrajena iz debelih lesenih tramov in ometana z blatom. Intervjuvanci omenjajo skromno opremo – krušno peč, manjšo mizo, klopi ter nekaj postelj in omara.

3.5.3 Hrana

Na jedilniku viničarjev čez teden so bile brezmesne jedi. Krompir velikokrat repa, fižol, zelje. Vsi omenjajo, da se je meso jedlo ob nedeljah. Ivan Štagar pove, da je bila ob nedeljah na jedilniku tudi sirova pogača, ker so imeli kravo. Anton Lah pove, da mama čez teden kosila ni kuhala, saj je delala. Otroci so jedli v šoli, doma pa kakšno enolončnico. G. Gregorec pove, da so redko dobili malico od gospodarja. Janko Hržič, potomec gospodarjev, pa pravi, da kadar se je kaj delalo je bila hrana od gospodarjev. Za malico sir in špeh, za kosilo juho in meso. Janko Hržič še pove, da je za trgatve bila še potica ali pa pogače, jabolčni štrudelj.

Po vodo so vsi brez izjeme hodili v »grabov«.

3.5.4 Delo

Viničarji so skozi celo leto delali v vinogradu, včasih so šli na delo h kmetu. Ivan Štagar pove, da obračuna na koncu leta ni bilo. Gospodar jim ni dal nič. Pri kmetu so v zameno za delo dobili pšenico ali kaj drugega. Imeli so tudi manjšo njivo in kravo. Anton Lah tudi pove, da so celo leto delali v vinogradu ter tudi na njivi in travniku, da so imeli krmo in steljo za živali. Imeli so vrt in manjšo njivo. Imeli so kravo in svinjo ter piščance. Vlado Gregorec ravno tako pove, da so zraven vinograda obdelovali tudi njivo. Včasih so redili kravo ali svinjo. Janko Hržič pripoveduje, da so viničarji delali v vinogradu ter, da je bilo plačilo za delo točno določeno. Za določeno število ur je viničar dobil svinjo, drva ... V denarju se ni plačevalo. Prav tako pove, da se je okrog novega leta naredil obračun – gospodar si je vse zapisal v viničarsko knjižico.

3.5.5 Obleka

Oblačila so bila skromna in ponošena. Ivan Štagar pove, da so imeli oblečeno staro kramo, v nedeljo k maši pa to, kar so imeli za šolo. Anton Lah pove, da so enkrat na leto dobili nova oblačila, drugače so nosili to, kar so dobili od starejših. Vlado Gregorec pove, da so bile hlače lahko tudi raztrgane, če jih ni nihče zašil. V nedeljo k maši so nosili boljša oblačila.

3.5.6 Higiena

Pomembno je vedeti, da je bilo pri viničarjih po vodo potrebno iti v dolino k izviru oz. studencu. Ob hiši so imeli včasih cisterno, kjer se je zbirala deževnica ali pa kakšno mlako. Umivali so se v bližnjih potokih ali lesenih škafih, v katere so vodo prinesli. Milo, če so si ga naredili, je bilo iz loja in luga s pepelom. Z njim so ženske v potokih ali v jamici z vodo pred hišo tudi prale oblačila.

Ivan Štagar pove, da so za higieno bolj slabo skrbeli, oblačila so se prala na »ribež«. Vodo za pranje so si lahko prinesli od sosedov, ki so imeli cisterno. Po pitno vodo je bilo treba iti v dolino in jo na »vagah« prinesli na hrib. Anton Lah pove, da so si zvečer umili noge v lavorju, enkrat na teden so se kopali eden za drugim v večji kadi. Vlado Gregorec pove, da so si noge umivali v mlaki pred hišo ali pa se zunaj splaknili. Mil in šamponov niso poznali.

3.5.7 Družina

Viničarske družine so bile velike. Odnosi v družini so bili različni, dobri in slabi.

Ivan Štagar pove, da so bili pri hiši štirje otroci. Vsi so hodili v šolo. Imeli so težko otroštvo, saj je oče bil nasilen in je rad pil. Anton Lah pove, da je bilo 7 otrok ter da so bili odnosi v družini dobri. Marija Žuran pove, da je bilo v viničarskih družinah več otrok. Večkrat so manjkali v šoli. Janko Hržič pove, da je bilo v viničarskih družinah več otrok. Odnosi so bili od družine do družine različni. V nekaterih boljši, v drugih slabši.

3.5.8 Agrarna reforma

Agrarna reforma se je začela po II. svetovni vojni.

Reforma je omejila količino zemlje na 10 ha, ostalo so kmetom (gospodarjem) vzeli.

Ivan Štagar pove, da so po reformi odkupili zemljo. Anton Lah je bil že rojen na odkupljeni zemlji. Kljub temu se še je vedno čutil vpliv gospodarja, ki je zraven njihovega vinograda, imel svojega. Spomni se, da je mama še vedno hodila delat na kmetijo, da je odslužila delo, ki ga je bivši gospodar opravil za njih. Janko Hržič pove, da so po agrarni reformi zemljo dali viničarjem, kar je bilo več kot 10 hektarov. Čez nekaj let je država vzela zemljo tudi njim, ker so vzpostavljali kombinat, pustili pa so jim ohišnico pa kakšno manjšo njivo.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Pri raziskovanju smo si zastavili 3 hipoteze, ki jih bomo ovrgli ali potrdili.

Hipoteza 1:

Viničarji so težko in trdo delali. Gospodar je viničarja izkoriščal.

Da so bili viničarji mnogokrat izkoriščani in zasovraženi, popiše že Ramšakova, ki pravi, da so viničarji bili reveži, socialni problem, v veliki meri pa so imeli tudi težave z alkoholizmom. Nadalje trdi »Razmerje med viničarjem in kmetom je veljalo za bolj ali manj sovražno. Kmetje so viničarjem velikokrat očitali lenobo, potuhnjenost, nezanesljivost, medtem ko so drugi živeli v prepričanju, da jih gospodarji kruto izkoriščajo (Ramšakova, 1996, 269).« Iz česar lahko sklepamo, da je bil viničar opredeljen kot manjvreden sloj, ki se ga da izkoristiti. Nekaj več o tem nam posreduje Marija Makarovič v delu *Vsi moji spomini*, v katerem Frančiška Marin (1996, str. 78, 79) opisuje naslednje: „Kaj je pomenilo v tistih časih biti viničar, so moji starši kmalu doumeli. Viničarji so bili najnižji sloj na družbenih lestvici tega sveta oziroma takratne družbene ureditve. Hlapci in dekle so bili daleč na boljšem. Če so jih gospodarji preveč izkoriščali, so povezali culo in si poiskali bolj človekoljubne gospodarje. Drugače pa je bilo z viničarji. Kadar je gospodar ugotovil, da bo imel od njih premalo koristi, jih je lahko vrgel na cesto brez kakršne koli odpovedi. Taka usoda je doletela tudi moje starše. Gospodarju ni zadostovalo, da mu je moj oče garal ves dan, do noči samo zato, da je z družino smel stanovati v navadni bajti, kakršne bi se danes poslužil samo še najbolj ubog berač. Mati je po gospodarjevem mnenju mnogo premalo postorila v velikem gospodovem vinogradu, pa četudi se je na vso moč trudila.« Iz tega odstavka razberemo, da so gospodarji od viničarjev želeli več, kot so le-ti zmoгли, v zameno za to pa so bivali v ubogi bajti na gospodovem imetju. Nasprotno temu, da svojih delavcev ne izkoriščajo, da odnosi med njimi niso izkoriščevalski, da jih redno plačujejo, jim dajejo v najem kravo, nosijo malico ipd. To trdijo gospodarji v članku - *Ptujski tednik*, 24. julij 1953, str. 1 številka 30, leto VI. Prav tako gospodarji omenjajo viničarjevo nestrokovno ter delno zaposlitev, ki jo sami opredeljujejo kot manj vredno delo, da bi tako viničarji ostali brez pokojnine. To lahko razberemo iz članka 3: *Ptujski tednik*, 31. julij 1953, str. 1, številka 3, leto VI. V zapisu *Ramšak*, 1996, str. 303–304 lahko izvemo več o samem delu viničarjev. Naveden je delovni čas, ki so ga viničarji opravili predvsem v vinogradu. Lahko je trajal tudi od 8 do 12 ur pozimi in kar od 13 do 18 ur v poletnem času. Vendar je na ta čas vplivalo ne le vreme, ampak tudi gospodar sam in težavnost dela, ki so ga opravljali.

V Banovih uredbah piše, da je potrebno med vinogradnikom in viničarjem ustanoviti viničarsko razmerje ter podpisati pogodbo. Viničar naj bi imel tudi viničarsko knjižico.

Informator Ivan Štagar nam potrdi, da so v vinogradu delali po cele dneve ter hodili še drugam na delo, da so dobili nekaj pšenice ali kaj drugega, saj jim gospodar ni nič dal.

Informator Anton Lah pove, da je bil rojen že po agrarni reformi, vendar se je še vedno čutili vpliv gospodarja in mama je še vedno hodila k njemu na delo v zameno za kakšno uslugo (oranje njive, sejanje, spravilo drv ipd.).

Hipotezo 1, da so viničarji težko in trdo delali ter, da je bil odnos izkoriščevalski, lahko po navedbah iz člankov in navedbah informatorjev ter literature potrdimo.

Hipoteza 2:

Bili so zelo revni in živeli so v majhnih ter skromnih hišah.

To, da so bili revni, lahko razberemo iz vsakega intervjuja, ki smo ga naredili z informatorji. Že teoretičnem delu smo povzeli misel Ramšakove (1996, str. 296), ki zapiše, da je viničar sinonim za slovensko revščino, socialne probleme in zapitost na eni strani ter za veliko izkoriščanje s strani velikih kmetov. Razmerje med viničarjem in kmetom je veljalo za bolj ali manj sovražno. Kmetje so viničarjem velikokrat očitali lenobo, potuhnjenost, nezanesljivost, medtem ko so drugi živeli v prepričanju, da jih gospodarji kruto izkoriščajo.

Informatorji so nam zaupali, da je bla hrana viničarja bila precej skromna in da so bili večkrat lačni. Informator Ivan Štagar nam je tudi povedal, da so meso jedli enkrat na teden. Vlado Gregorec pove: *»Le redko smo jedli meso. Jedli smo predvsem koruzne žgance in repo, zelje, fižol ter krompir. Včasih smo dobili malico od gospodarja.«* Če so imeli doma kravo, so imeli tudi mleko in si pridelali sir. V nedeljo so tako spekli sirovo pogačo. Če so imeli kravo, je tudi gnoj pripadal gospodarju, razen če sta se z gospodarjem drugače dogovorila, kar pa izvemo iz najeminske pogodbe. Gospodar in viničar sta se dogovorila, da bo viničar gnoj odslužil z delom, porabi pa ga lahko samo za najeto zemljo.

Jedli so dokaj enolično. Njihova prehrana zaradi težaškega dela ni bila zadostna niti dovolj pestra. Jože Kerenčič je v prispevku Študij o naši vasi zapisal: *»Prehrana viničarja je skrajno nepopolna in nezadostna ter je zraven vsega ostalega vzrok nezdravim razmeram, v katerih živi viničar.«* Kerenčič še doda: *»Viničar dosti krat strada, saj nima zemlje niti za najnujnejša živila, večinoma je brez živine. Zaposlitev mu onemogoča lastno gospodinjstvo, kadar je pomanjkanje dela, pa nima nobenih zalog hrane. Med delom si težko pripravi zdravo hrano, saj nima ne časa ne hrane.«*

Ko so viničarji sprejeli delo pri gospodarju, so dobili viničarijo, navadno tudi njej pripadajoče gospodarsko poslopje in ohišnico. Ohišnica je navadno zajemala kos vrta okrog hiše, kjer so pridelovali zelenjavo za svoje potrebe. Če mu gospodar ni dal zemlje, bi mu vsakega 1. novembra moral dati žito, krompir, krmo ... Sadja, četudi je raslo na njihovem dvorišču, jim gospodarji niso dovolili jesti. Jestni niso smeli tudi grozdja, zaradi česar so gospodarji navadno preganjali viničarske otroke in jih zmerjali, da so kot škorci, ki pozobljejo polovico vinograda.

Iz analize časopisnih prispevkov smo ugotovili, da so bili domovi viničarjev zelo različni. *»Najbolj razkošni so tisti, kamor pride gospoda letno na oddih, drugače pa od nekod narekuje delo glavnemu viničarju ali »šafarju«. Le ta živi v zidani bajti, za razliko od napol pokritih podrtij, zatohlih in nezdravih, kjer domujejo viničarji (Kerenčič, 1936).«* Podobno izvemo tudi iz intervjujev. Viničarska hiša je bila razdeljena na dva osnovna prostora, to sta kuhinja in velika soba. V veliki sobi so spali vsi skupaj. Ivan Štagar nam je povedal, da so bile viničarije s slamo krite, imele so lesene strope in pode. To nam tudi potrди gospod Lah: *»Bilo je malo prostora za veliko ljudi. Tudi do šest ali sedem ljudi nas je spalo v eni sobi. Saj je bila ta soba velika, ampak tako velika pa spet ne. 5x6 ali 6x6 m.«* Skupaj so spali torej otroci, starši in še stari starši, če so živeli vsi skupaj. Soba je bila opremljena z eno leseno omaro in nekaj posteljami. Otroci so navadno spali na klopeh ob krušni peči. Ivan Štagar tudi pove, da je bila ob krušni peči v sobi še manjša miza in klopi. Vodovoda in elektrike niso imeli, po vodo so si morali hoditi v bližnji studenec, kar potrđijo vsi intervjuvanci. Ivan Štagar nam pove, da so morali po vodo hoditi 15 minut v eno smer, v grabo (v Lipovec). Domov so jo nosili peš, s pomočjo palice, ki so jo dali čez ramo, na vsaki strani pa je bilo eno vedro vode. Temu so rekli *»vage«*. Tudi umivali so se v *»škafih«*, vodo pa greli na štedilnikih.

Oblačila so si prali v deževnici. Da so bila oblačila stara in raztrgana ter zakrpana, nam potrđi Vlado Gregorec. Pravi: *»Če so bile zašite, so bile, če ne, pa si imel pač raztrgane hlače.«* Oblačila so mlajši otroci podedovali od starejših. Informator Anton Lah nam to potrđi s primerom: *»Oblačil ni bilo veliko. Za Veliko noč smo šli na Ptuj v trgovino in nam je oče kupil nova oblačila. Čez leto smo nosili, kar smo dobili od starejših. Ko sem jaz prišel v šesti razred, v šolo k Veliki Nedelji, so nekateri učenci že nosili kavbojke ali pa jeans jakne, jaz pa sploh vedel nisem kaj to je.«* Informatorica Marija Žuran, nam pove, da novih oblačil viničarji niso imeli. Poleti so otroci hodili bos, imeli so samo par čevljev ali dva, ter batače. Bolj so morali misliti na to, kaj bodo jedli in ne na to, kaj bodo oblekli. Ženske so nosile široka, nabrana krila različnih barv in materialov. Poleg kril, ki so jim rekle *»kikle«* ali *»jenke«*, so nosile tudi *»klad«* (obleko). Spodnje

krilo ali »untršnica« je bilo sešito iz belega platna, nosile so ga poleti in pozimi. Obvezen kos garderobe je bil tudi predpasnik iz platna ali »fürtoh«. Pozimi so ženske uporabljale velike volnene rute kot ogrinjala. Moška obleka ali »gvant« je bila sestavljena iz hlač, srajce, »šürca« (predpasnika) in klobuka. Boljšo obleko so nosili samo k nedeljski maši in ob posebnih priložnostih. To obleko so nosili od poroke do smrti. Viničarski otroci so nosili najbolj ponošene obleke in raztrgane čevlje, če so jih sploh imeli. Čevlji so bili iz svinjskega usnja. Od spomladi do jeseni so hodili bos.

Iz vsega naštetega lahko sklepamo, da so bili viničarji revni, saj so jedli zelo skromno, večkrat pa so bili lačni. Tudi oblačila, ki so jih nosili so bila ponošena, saj so morali pogosteje misliti na to, kaj bodo jedli in ne na to, kaj bodo nosili. Prav tako pa so živeli v zelo skromnih hišah, ki jih imenujemo viničarije. Njihovi prostori za bivanje so bili premajhni, slabo vzdrževani, barakarski in s skromno opremo. *Torej našo drugo hipotezo potrdimo. Viničarji so bili revni, živeli pa so v majhnih in skromnih hišah.*

HIPOTEZA 3:

Viničarska družina je imela veliko otrok, za katere so starši slabo skrbeli.

Iz intervjujev in člankov ter literature smo izvedeli, da so bile viničarske družine velike. Družina je živela v težkih pogojih, starejši otroci niso imeli prostega časa, saj so morali staršem pomagati pri opravilih, zato tudi posledično niso imeli časa za učenje.

V viničarski družini je bilo navadno veliko otrok. Majhne otroke so v teh primerih pazili starejši sorodniki ali pa otroci. Otroke so hitro navadili na delo: tri- ali štiriletniki so že npr. morali pasti svinje. Kmalu so pomagali staršem pri lažjih delih (pletev). Šoloobvezni otroci so zaradi dela mnogokrat izostajali od pouka. Mnogi viničarski otroci so ob prenehanju šolanja imeli opravljena le dva razreda, kljub temu da so v šolo hodili več let. Otroci niso hodili v šolo, če je tako odločil gospodar, ker je želel, da delajo. Ker je v družini bilo precej otrok, jih starša velikokrat nista morala nahraniti, zato so že pri zgodnjih letih otroci morali od doma (Ramšak, 1996, str. 307).

Informator Ivan Štagar nam tudi pove: »Zvezkov, barvic in podobnega nismo imeli. Imeli smo samo svinčnik in peresnik. Pogoji za učenje so bili slabi, noben od otrok se ni šolal naprej. V šolo smo hodili vsak dan. Po šoli smo gnali kravo na pašo, zato je bilo manj časa za učenje.« Informator Anton Lah pa pravi, da so bili odnosi v družini dobri. Bilo je 7 otrok. Pri njih doma je bila šola pomembna.

V članku Viničar v Ljubljanskem zvonu leta 1936 Kerenčič zapiše, da je viničarska družina navadno številna. Zaradi številnih selitev pogosto menja okolje. Mama skrbi za vse, tudi kadar ostali počivajo. Otroci, pogosto spočeti v pijanosti, se že rodijo slabotni in dokler niso sposobni za delo predstavljajo breme družini. Varstva za otroke ni, često jih omamljajo (sesanje maka v cunji, kruh namočen v žganje, ipd.), da bi dosti spali. Srečni so tisti, ki se v družbi starejših otrok lahko zunaj valjajo po travi in blatu. Prepuščeni so sami sebi ter ne morejo zadovoljiti osnovnih življenjskih potreb. V tem pomanjkanju se razvije občutek zagrenjenosti, manjvrednosti, ki se kaže v odstopajočih vedenjih. V njih se izgubi potreba po izobrazbi in šoli. Skozi otroštvo se ob vsem pomanjkanju razvijajo potrebe po osnovnih dobrinah: po kruhu, pijači in spolnosti (ljubezni). Le te izzivijo v polnosti v odrasli dobi.

Še večje težave v družinah so se pojavile, kadar je bil viničar star in onemogel ali pa je viničar umrl in zapustil za seboj družino. Takrat sta lahko vdova ali viničarski sin, če je bil polnoleten prevzela viničarsko mesto in s tem službeno razmerje, kot je zapisano v članku Kdo ima pravico do pokojnine v Ptujskem tedniku. Ampak ta uredba je nastopila v veljavo šele z letom 1939. Splošno znano pa je tudi bilo, da gospodarji niso pogosto upoštevali uredb in zmeraj znova iskali nove poti za izkoriščanje viničarjev (npr. z najemom).

Iz naštetega je razvidno, da so bile viničarske družine zelo številčne, revne ter v popolnosti odvisne od svojih gospodarjev, ki so lahko viničarja kadarkoli odpustili.

Hipotezo 3 lahko potrdimo, saj se je potrdila po navedbah v intervjujih, člankih in literaturi. Starši so bili zaposleni s preživetjem in za otroke niso skrbeli.

5 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo natančneje raziskali viničarstvo na obronkih Slovenskih goric v začetku 20. stoletja. Viničarji so v preteklosti zaznamovali družbene in delovne odnose v naših krajih. V raziskavi smo se osredotočili na življenje viničarjev: kje so živeli, kakšni so bili odnosi v družini, kakšna je bila njihova prehrana, kakšna oblačila so nosili, kako je bilo z izobraževanjem, higieno. Zelo so nas zanimali tudi odnosi med njimi in gospodarji ter samo delo. Pri raziskovanju smo se uprli na nestrukturirane intervjuje z informatorji, ki so potomci viničarjev ali gospodarjev. Analizirali smo dokumente, ki smo jih pridobili na terenu – to so bile banove uredbe iz leta 1939 in 1940 ter najemninsko pogodbo med viničarjem in gospodarjem. Da pa smo podrobneje spoznali način življenja viničarjev v začetku 20. stoletja pa smo pregledali in analizirali prispevke o viničarstvu v Ptujskem tedniku, ki je izhajal med leti 1951 in 1961, kot osrednjem tedniku našega raziskovalnega področja v tistem času.

Zastavili smo si naslednje hipoteze:

Viničarji so težko in trdo delali. Gospodar je viničarja izkoriščal.

Bili so zelo revni in živeli so v majhnih ter skromnih hišah.

Viničarska družina je imela veliko otrok, za katere so starši slabo skrbeli.

Ko smo preverjali hipotezo 1 smo ugotovili smo, da so bili viničarji mnogokrat izkoriščani in zasovraženi. Kmetje so jim očitali lenobo, potuhnjenost in nezanesljivost. Kljub temu, da so trdo in težko delo viničarjev ter izkoriščevalski odnos gospodarja. Iz intervjujev smo izvedeli, da so na delo hodili še drugam, saj jim gospodar ni dajal hrane, vpliv gospodarja pa je čutili tudi po končani reformi. Ravno nasprotno, da svojih delavcev gospodarji ne izkoriščajo beremo v Ptujskem tedniku. V podobnem članku gospodarji omenjajo nestrokovno in delno zaposlitev, ki jo opredeljujejo kot manjvredno delo, da bi tako viničarji ostali brez pokojnine. Prav tako nam potomci gospodarjev niso omenjali problematičnih odnosov z njihove strani. Tudi iz pridobljene najemninske pogodbe iz leta 1935, je razvidno, da so določila v njej bila ohlapna in ni vsebovala podrobnejših določil o viničarskem redu in ni določala denarnega nadomestila viničarju.

Hipotezo: Viničarji so težko in trdo delali. Gospodar je viničarja izkoriščal, smo tako potrdili.

Pri hipotezi 2, da so bili viničarji revni, se je izkazalo iz pogovorov z informatorji, ki govorijo o pomanjkljivi prehrani, tudi lakoti, ponošenih, raztrganih oblačilih, skromnih, slabo vzdrževanih hišah, skupnem spanju v enem prostoru, skromnem pohištvu. Vodovoda in elektrike ni bilo. Po vodo je bilo treba v dolino. Iz Kerenčičevega popisa razmer v letu 1936 izvemo, da je viničar sinonim za slovensko revščino, socialne probleme in zapitost. Prav tako piše o težaškem delu in nenehnem garanju, kjer niso imeli časa za lastno gospodinjstvo in velikokrat tudi zemlje, da bi kaj pridelali.

Drugo hipotezo smo tako potrdili.

Hipoteza 3 govori o tem, da so viničarske družine bile velike, kar se nam je potrdilo tako v literaturi, kot pri informatorjih. Največji problem je bilo varstvo majhnih otrok. Le-ti so bili mnogokrat podvrženi omamljanju, ali pa so jih pazili malo večji otroci. Kakor hitro so bili sposobni za kakšno delo, se je njihovo otroštvo končalo. Že predšolski otroci so pasli svinje. V tem pomanjkanju zadovoljevanja osnovnih življenjskih potreb se je razvil občutek zagrenjenosti, manjvrednosti. Šolanje in izobrazba nista bili pomembni.

Pouk so zaradi pomoči staršem neredno obiskovali ter zaključevali obvezno šolanje z le nekaj izdelanimi razredi.

Informatorji povedo, da so v šolo dokaj redno hodili, le redki so se šolali dalje. V veliki večini staršem šola ni bila pomembna.

Hipotezo 3 smo tako potrdili, saj so bili starši zaposleni s preživetjem in za otroke niso skrbeli.

Nestrukturirane intervjuje smo zaradi epidemioloških ukrepov izvedli preko telefonskih pogovorov. Verjamemo, da bi pri pogovorih v »živo« izvedeli še kakšno informacijo več. Zaznali smo tudi, da se še vedno kažejo zamere med bivšimi viničarji in gospodarji. Prav tako se nam je kakšen intervju zaradi tega izmaknil.

Nalogo smo prvotno želeli nadgraditi z viničarsko učno potjo po »Podgorskem bregi«, vendar nam to zaradi razmer ni uspelo.

6 VIRI IN LITERATURA

Bračič, V. (1967). *Vinorodne Haloze*. Maribor: Založba Obzorja.

Etnologija. (14. november 2020) Na *Wikipedija*. Pridobljeno 3. november 2020 s <https://sl.wikipedia.org/wiki/Etnologija>

Kerenčič, J. (1936). Študij o naši vasi. Socialni obzornik: Posestne razmere. *Ljubljanski zvon*, 56(2),406-410. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NIBZRBAL>

Makarovič, M. (1996). *Vsi moji spomini; Življenjske pripovedi s Štajerskega*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

Ptujski tednik: Glasilo osvobodilne fronte za ptujski okraj, 1951–1961. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:spr-S7GGTHR3>

Ramšak, M. (1996). Življenjski pogoji viničarjev v Svečinskih gorica pred 2. svetovno vojno. *Etnolog*. 6(1), 295-323. Pridobljeno s https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0354-0316_6_ramsak_zivljenski.pdf

Slovenske gorice.(22. januar 2018) Na *Wikipedija*. Pridobljeno 20. november 2020 s https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenske_gorice

Viničarija Destrnik. (b.d) Na www.destrnik.si. Pridobljeno 3. november 2020 s <https://www.destrnik.si/files/other/news/36/163371Bro%C5%A1ura%20-%20Vini%C4%8Darija.pdf>

7 PRILOGE

PRILOGA 1: POVZETKI POGOVOROV Z INFORMATORJI

Pogovor 1: Pogovor z gospodarjem viničarije

Datum pogovora: 11. 1. 2021

Ura pogovora: 16.15

Kraj pogovora: Osluševci

Pogovor: Marija Žuran

Kraj viničarije: Zamušani, Preclava, Brezovci, Haloze

Delo in zemlja

Gospa Marija pove, da so z viničarji, kolikor se ona spomni, imeli dobre odnose. »Mi smo jim dali koruzo, pšenico, krompir, tudi kravo.«

Na viničarje se je »gledalo« drugače. Delali so za druge, da so lahko preživel. Tisti, ki so imeli posest so delali zase, viničarji za druge (gospodarje).

Hiša

Gospa Marija pove, da je bila njihova hiša zidana, viničarska hiša je bila »cimprana« (zgrajena iz debelih lesenih tramov in ometana z blatom). Kolikor se spomni, so bila tla v kuhinji in preši (stiskalnici) ilovnata. To so bile male hiške.

Oblačila

Za sebe se spominja, da so bili dobro oblečeni. Mati so šli na Katarinin (»Katrejin«) sejem in kupili rabljena oblačila. Za ženske je bilo to krilo, srajca in ruta. Novih oblačil niso imeli, bili pa so vseeno boljše oblečeni kot viničarski otroci.

Higiena

Viničarji so po vodo hodili v »grabo«. Kolikor se spomni njihovih viničarjev, so bili čisti in umiti. Umivali so se pri izviro, medtem ko so pri njih vodo prinesli v hišo in so se umivali v škafu.

Družina

Viničarske družine so štejele od 3 do 5 otrok. Vsi so hodili v šolo, saj je bila obvezna. So pa ti otroci večkrat manjkali.

Pogovor 2: Pogovor z gospodarjem viničarije

Datum pogovora: 15. 12. 2020

Ura pogovora: 19.00–19.30

Kraj pogovora: po telefonu

Pogovor z (leto rojstva): Janko Hržič, 1963

Leta, ko ste imeli viničarje: med obema vojnama

Kraj viničarije: Jeruzalem

Ime in priimek starih staršev (gospodarjev): Ivana in Miroslav Hržič

Delo in zemlja

Gospod Hržič pove, da so viničarji in kmeti imeli dobre odnose. Viničarji so delali v goricah. Lastnik-kmet jim je dal v uporabo stanovanje, tudi kakšno njivo, da so si redili prašička ali pa kravo tako, da so se preživljali.

Tisti krat je bila zemlja dosti bolj cenjena kot danes, bila je vir preživetja. Gospodar je pomagal viničarjem in ostalim, da so lahko preživeli sebe in družino. Meje od posestev so bile točno določene, večina gospodarjev se je dobila enkrat na leto. Takrat so preverili ali so mejniki med posestvi vidni. Mejniki so bili kamniti, če so bili umazani so jih očistili.

Gospodarji so viničarje dobili tako, da so se prišli sami ponujati, ker ni bilo dela. V tistih časih je bilo preveč brezposelnih in so se morali preživeti. Vsak gospodar je imel svoj krog viničarjev.

Viničarje so imeli »vsi toti večinoma, ke so mele svoje kmetije, tam gi pa je še meja gorice, tan pa je navadno bila manjša hiša in tan so potle prisle tote gospodarje v kontrolo. En den v tedne odvisno od pravila, eni so se celo tak mele poleg štalo ke, če so s koji prišli, da so lahko koje pustle tan. Prespale so odvisno od velikosti posestva-zelo različno. V tisten cejte je bilo že 2 hektara goric doste, ke je v gnejšjen cejte malo.«

Imeli so svoj vrt pa manjšo njivico, na kateri so imeli: krompir, repo, peso, koruzo,... da so lahko preživeli in si redili svinje pa piščance. Bilo je odvisno od posestva, če so vzrejali živino. Po navadi so imeli svinjo, kokoši, če pa je bilo večje posestvo pa so še imeli kravo. Ko je krava skotila tele, so si oni »jemali« mleko, tele pa je dobil gospodar. Večinoma so delali v vinogradih, pa spravljali drva - nekaj so jih zadržali tudi zase. Plačilo za delo je bilo točno določeno. Toliko ur je toliko dela - ni bilo enako, če si v goricah rezal ali pa kopal. Kop je bila ena najtežjih del - npr., ko so kosili se je začelo ob 5.00 zjutraj. Ob sedmih ali osmih so se pričela ostala dela. Med sabo so se viničarji sami zmenili, hodili so delat na posestva, ki so bila njim bližnja. Plačila pa so bila npr. za toliko ur je takšna svinja, za toliko ur določena količina drv,...Nič se ni plačevalo v denarju - vse v materialu. Težja dela so »znesla« kakšno uro več. Viničarji so dobili približno ista plačila. Okrog novega leta se je naredil obračun – gospodar si je vse to pisal v eno knjigo.

Hiša

Viničarska hiša je bila manjša hiša. V hiši so bili kuhinja, stranišče, hodnik pa ena soba - skupna. Opreмили so jo večinoma gospodarji, ker je ta hiša ostala. »Ko so tote vinečarje, pač kere so bli pridne pa to, so si teko dnara skup spravle, ke so si svoje stanovanje nabavle in je v hišo nehče druge priša«. Menjavali so se mlajši moški, ki so si pozneje našli delo na železnici. V tistih časih sta bila mačka in pes na vsakem posestvu.

Prehrana:

Kadar se je kaj delalo, je bila hrana od gospodarjev. Po navadi so jo pripeljali z vozovi in konji. Pripeljali pa so: pijačo, za malico so imeli sir in špeh, za kosilo pa juho in meso. V času trgatve pa še potica ali pa pogače, jabolčni štrukelj.

Pri vsaki hiši so imeli cisterno za pranje in zalivanje, po pitno vodo pa so si hodili k studencu. V Vičancih si je hodilo po 80 hiš k enemu studencu po vodo.

Oblačila

Moški so nosili hlače in »šorce«, ženske pa »furtohe« (predpasniki). Nosili so navadne čevlje, ko pa je bilo mokro pa gumijaste škornje oz. »batače«. Z vodo iz cistern so si prali oblačila. Tisti z manjšimi cisternami pa so si hodili oblačila prati v mlake. Vsak kraj je imel mlako, zaradi tega, če bi prišlo do požara.

Higiena

Za svojo higieno pa so vodo segreli na štedilnikih, včasih so se kopali v lesnih kadeh.

Družina

Otrok je bilo različno od 1 - 6. Vsi so hodili v šolo, tisti, ki so bili bolj pametni in so se radi učili so se šolali naprej. Tisti, ki pa niso bili pa so si morali čim prej poiskati službo.

V gospodarjevi družini je bilo od 6 - 8 odraslih. Med seboj so imeli dobre odnose, pri nekaterih so bili tudi slabi. Problem je nastal, če ni bilo naslednika. Pravi gospodar je varoval svoj ponos in vzgled. Oče je bil glava družine.

Pri viničarjih je bilo povprečje otrok od 2 - 3. Odnosi v viničarski družini so bili pri nekaterih dobri, pri drugih slabši.

Agrarna reforma

Po agrarni reformi so zemljo dali viničarjem, kar je bilo več kot 10 hektarov. Čez nekaj let so tudi njim zemljo vzeli, ker so vzpostavljali kombinat, pustili pa so jim ohišnico pa kakšno manjšo njivo.

Pogovor 3: Pogovor s potomci viničarjev

Datum pogovora: 17. 12. 2020

Ura pogovora: 19.00–19.20

Pogovor: G. Štagar Ivan, 1953

Leta viničarstva: po vojni do konca viničarstva

Kraj viničarije: Bresnica

Ime in priimek staršev (viničarjev): Anton in Marija Štagar

Delo in zemlja

Gospod Štagar pove, da med nekaterimi kmeti in viničarji niso bili ravno dobri odnosi oz. ni bilo prijateljskih odnosov, zato ker vsi gospodarji niso bili enaki. Pri g. Štagarju je bilo najslabše, ko so prišli gospodje v braje/trgatev, saj so tedaj morali otroci hišo zapustiti in preživeti tisti dan pri sosedih, mama in oče pa sta šla v trgatev. Otroci so morali iti zato, da ne bi jedli zraven, tako kot pravi pregovor: «Kdor ne dela naj ne je!» Kot lahko razberemo, ta gospodar ni imel rad otrok. Gospodarjev po navadi ni bilo čez celo leto. Svoje zemlje niso imeli, delali so zato, da so lahko živeli v hiši in preživljali družino. Za gospodarje so obdelovali vinograd, jeseni so le-ti prišli in samo pobrali pridelek. Viničarji niso imeli kam iti in so »šli« k njim v hišo. Imeli so manjšo njivo. V vinogradu so delali po cele dneve (vezali, 2x na leto kopali, obrezovali,...). Otroci so pomagali pri vsem, razen, ko je bila trgatev. Obračuna pa na koncu leta ni bilo. «Če si hoda k kmete delat si doba neke pšenice al pa neke, tote (gospodar) pa nič neje da.» Delali so samo v vinogradu, ker drugega gospodar ni imel (hiša kjer so živeli je bil neke vrste gospodarjev vikend).

Hiša

Hiša v kateri so živeli je bila manjša, starinska, s slamo krita. Imela je lesene strope in pode, bila je brez elektrike in vodovoda. Imeli so kuhinjo, sobo v kateri jih je spalo vseh 6, zadaj pa je bila še manjša štala v kateri so vzrejali kravo in 2 prašička. Hiša je bila slabo opremljena. Imeli so krušno peč, manjšo mizico, postelje in klopi okoli peči. Za domačo žival so imeli mačko.

Prehrana

Po navadi so čez teden jedli: krompir, žgance, mleko,...v nedeljo pa je bilo meso in sirova pogača, ker so imeli kravo.

Vodovoda ni bilo, zato so si morali po vodo hoditi 15 minut v eno smer. Po njo pa so si hodili v grabo (v Lipovec). Domov so jo nosili peš, s pomočjo palice, ki so jo dali čez ramo in na vsako stran dali eno vedro vode - temu so pravili vage.

Oblačila

Oblečeno so imeli staro kramo, v nedeljo k maši pa so imeli to, kar so imeli za v šolo, včasih tudi zakrpano (zaflikano). Imeli so 2 para hlač, srajco, 1 bundo - oblačila so bila večinoma iz volne.

Imeli so 1 par čevljev in batače (gumijaste škornje).

Higiena

Za higieno so skrbeli bolj slabo, oblačila so se prala na ribež. Sosedje so imeli cisterno (za zbiranje deževnice). Pri njih so lahko jemali vodo za pranje oblačil.

Družina

Pri hiši so bili 4 otroci, vsi so hodili v šolo v Podgorce. Hodili so peš. Zvezkov, barvic in podobnega niso imeli. Imeli so samo svinčnik in peresnik. Pogoji za učenje so bili slabi, noben od otrok se ni šolal naprej. V šolo so hodili vsak dan. Po šoli so gnali kravo na pašo, zato je bilo manj časa za učenje. Odnosi v družini niso bili najboljši, oče je bil včasih nasilen in rad je pil. Otroci so imeli težko otroštvo.

Agrarna reforma

Po Agrarni reformi je zemljo vzela država, v viničariji so živeli 20 let, preden je država vzela zemljo, le to so potem kupili.

Pogovor 4: Pogovor s potomci viničarjev

Datum pogovora: 21. 12. 2020

Ura pogovora 15.10–15.50

Pogovor z (leto rojstva): Anton Lah (1960)

Kraj viničarije: Sodinci (Cvetkovski breg)

Ime in priimek staršev (viničarjev): Rudolf Lah in Elizabeta Lah roj. Trunk (poročena od 1949)

Delo in zemlja

Kmetje, ki so imeli viničarije niso bili zelo bogati. Viničarjem so dali stanovanja (viničarije), kjer so lahko bivali. V zameno so opravljali delo v vinogradih. Nekateri gospodarji so bili zelo korektni, nekateri pa so bili tudi hudobni. Če so hoteli živeti v viničariji so morali opraviti delo v vinogradu.

Delali so v petih vinogradih. V njih so vezali trse, kosili travo (s katero smo hranili kravo). Tudi na travnikih so kosili travo in jo sušili, da je bilo pozimi seno za hrano živali. Na njivah so delali, okopavali in podobno. Kopali so v vinogradih. Pred kopanjem je kmet pripeljal gnoj, ki ga je bilo potrebno spraviti v vinograd. To delo so opravljali otroci in si prislužili kakšen denar.

Vrt je bil in tudi manjša njiva, kjer so gojili krompir in žito. Žito zato, ker je bila streha krita z slamo. S snopi slame se je pokrila streha. Z dolgimi leskovimi palicami in z gožicami se je vse skupaj zvezalo in poravnalo, da je voda odtekala iz strehe.

Imeli so kravo, na leto so klali enega pujsa. Svinjo so redili z vsem, kar smo našli ob cesti ali v gorici. Piščance smo vkopili, tako, da smo gojlili kopune, ki so bili dosti večji. Imeli so tudi purane.

Hiša

Hiša, ki se je spominja je bila že dograjena. Bila je srednje velika in do leta 1976 je bila pokrita s slamo, tistega leta je oče zgradil tudi cisterno za vodo.

»Povedano mi je bilo, da je bila naprej ena soba, na drugi strani pa preša-stiskalnica in ena manjša kuhinja. Imeli smo tudi peč, ki je bila v veliki sobi. V tisti sobe so spali starejši - stari ata, stara mama. Bilo je malo prostora za veliko ljudi. Tudi do 6, 7 ljudi je spalo v eni sobi. Saj je bila ta soba velika, ampak tako velika pa spet ne. 5x6 ali 6x6m. Naša družina je bila velika.« Postelje so bile starinske, opreme ni bila veliko. Med oknom je bila miza, nad njo križ na steni in 2 sliki. Prva je prikazovala Srce Marijino, druga Srce Jezusovo. Ostalo pohištvo so bile manjše postelje in lesena omara.

Prehrana

Čez teden mesa ni bilo na jedilniku, po navadi smo ga jedli v nedeljo. V soboto je bila odprta mesnica Podplatnik v Vičancih, kjer smo kupili meso. Včasih pa so zaklali kakšno kokoš. V nedeljo po rani maši so dobili vsak svoj kos mesa.

Čez teden, ko smo bili v šoli smo jedli tam. Mama kosila ni kuhala, saj je delala.

Jedli so kakšno enolončnico – krljenko iz repe, oče je imel rad različne juhe. Za zajtrk kruh z zaseko ali marmelado, mleko. Kave ni bilo, bila je proja. Hrana ni bila tako raznovrstna kot danes.

Vodovoda ni bilo. Vodo smo nosili iz studenca ki je bil kakšnih 250m pod hišo in smo na »vagah« nosili.

Oblačila

Oblačil ni bilo veliko. Za veliko noč, so šli na Ptuj v trgovino in nam je oče kupil nova oblačila. Čez leto so nosili, kar so dobili od starejših.

»Ko sem jaz prišel v šesti razred, v šolo k Veliki Nedelji, so nekateri učenci že nosili kavbojke ali pa jeans jakne, jaz pa sploh vedel nisem kaj to je.«

»To, kar smo imeli, mogoče ni bilo moderno, tu in tam je bilo pokrpano. Oblačila pa so bila čista, čeprav pralnega stroja nismo imeli in je mama prala vse na roke.«

»Čevlje smo imeli en par za k maši, doma neke stare, ki smo jih nosili. Drugače pa smo bili bos. Pozimi smo imeli v čevljih onuče- kos blaga, ki si ga omotaš okrog noge (če so bili čevlji preveliki ali je bilo zelo mrzlo)«

Higiena

»Zvečer smo si noge umili v lavorju s toplo vodo. Enkrat tedensko, po navadi v petek se je voda segrela in se nalila v eno večjo kad in smo se tam notri umili -menjavali smo se, tuširanja pa ni bilo. Tuš sem prvič videl, ko sem prišel k puncu domov pri 19. letih.

Družina

»Odnosi v družini so bili zelo dobri. Bilo nas je bilo 7 otrok. Tudi dedovanje smo uredili v času, ko sta bila oče in mati še živa. Domačijo in zemljo je podedoval brat, ki živi doma. Skregali smo se kdaj, ko smo bili še otroci. Naša družina je bila verna in smo vsak večer molili. Nismo živeli čisto pobožno, vendar se tudi kregali nismo brez veze in si govorili grdih besed.«

»Vsi otroci smo se šolali. Starejši brat je doktor znanosti-župnik, ena sestra je šivilja, druga frizerka, tretja je medicinska sestra, četrta je vzgojiteljica. Jaz sem profesor športne vzgoje. Starejša brat in sestra se nista izšolala. Brat se je potem priučil za mesarja. Oče je poskrbel, da smo bili vsi izšolani.

Jaz sem že ko sem hodil v tretji razred vedel v vinogradu obrezovati trto. To delo mi je bilo všeč. Imeli smo eno kravo, ki smo jo pasli. Če je bilo potrebno delati za šolo so starši rekli: Najprej šola, potem vse drugo.«

»Jaz sem imel srečo, ker sem si z lahkoto zapomnil šolsko snov, sestra je imela večje težave in si je nekatere stvari prepisala ali sem ji pomagal. Ko je oče to ugotovil, je uredil tako, da sva bila v različnih razredih z različnimi učitelji in različno snovjo.«

Agrarna reforma

»Ko sem bil se jaz otrok smo to zemljo že odkupili.«

»To je bilo po 2.svetovni vojni, ko je začel delovati drug politični sistem. Ta je omejil količino zemlje na 10 ha, ostalo so kmetom vzeli.«

»Moj oče je zemljo odkupil, vendar se je še vedno čutil vpliv gospodarja, ki je zraven našega vinograda imel svojega.«

»Gospodarja smo spoštovali. Pri mojih štirih letih je mama hodila na kmetijo vsak dan delat. Tako je odslužila delo, ki ga je gospodar opravil pri nas. Na primer zoral njivico in nam posejal koruzo. Takrat se ni plačevalo v denarju, pač pa v »težakih«.

En težak je pomenil en dan dela?

»10-15 težakov je bilo plačilo, da so ti pripeljali nekaj domov. Mama je tako hodila na delo celo poletje, da je odslužila težake. Zraven tega je bilo še delo v vinogradu(rezanje, pletje, košnja trave) in doma.

Gospodar je bil prijazen, njegova žena pa ne. Ko je šla mama na delo in naju s sestro ni imela kje pustiti, naju je lahko vzela s seboj. Ko je bila malica, je nama dala jesti, sama pa ni nič jedla. Mislil sem, kako to, da mama ni nič lačna. Šele čez leta sem pogruntal, da mama ni jedla, zato, da je lahko nama dala svojo malico. Malice za naju namreč ni dobila.«

Pogovor 5: Pogovor s potomci viničarjev

Datum pogovora: 17. 2. 2021

Ura pogovora: 17:29

Kraj pogovora: Podgorci

Pogovor z, leto rojstva: Vlado Gregorec

Kraj viničarije: Vičanci, Podgorci, Ključarovci

Ime in priimek staršev (viničarjev): Gregorec Simon, Gregorec Jožefa, Jožef in Marija

Delo in zemlja

Viničarja sta bila botra in stric od intervjuvanca. Pri njih je živel. Kasneje je to posest tudi podedoval. Gospod Vlado pravi, da je bil odnos gospodarja po večini dober, vendar se je čutilo izkoriščanje v zameno za to, da so lahko živeli v majhni hiši, ki je bila v njegovi lasti. Zemljo še danes spoštuje in rad obdeluje, saj jim je nekoč in tudi še danes daje hrano.

Delalo se je v vinogradu in na polju.

» Pri botru sem delal veliko več. Pomagal sem mu pri vseh opravilih. Na domačiji pa smo recimo sušili travo, prebirali krompir, orali polja, pobirali koruzo in jo ličkali. Za taka dela na polju smo vstajali že ob 4ih zjutraj, da smo do večera končali opravila. Pomagali smo tudi kmetom, saj ko nas je bilo več, je bilo potemtakem tudi bolj zabavno in čas pri delu je hitreje minil.«

Dela je bilo vedno dovolj. Ob praznikih in nedeljah se po navadi ni delalo, razen če je bilo kaj nujnega.

V zameno za delo so lahko bivali v hiši, včasih so dobili kakšno kravo ali pujsa.

Hiša

Hiša je bila majhna in stara.

Imeli so en prostor, v katerem je bila kuhinja in krušna peč, kjer so spali. Stranišče je bil zunaj na štrbunk, kasneje so ga dozidali.

Vzrejali so prašičke in kokoši. Imeli so tudi manjši vrt.

Hrana

Le redko so jedli meso. Jedli so predvsem koruzne žgance in repo, zelje, fižol ter krompir. Včasih so dobili malico od gospodarja.

Po vodo so hodili v grabo.

Oblačila

Takrat so nosili hlače, ki so velikokrat bile raztrgane. »Če so bile zašite so bile, če ne pa si imel pač raztrgane hlače.« Za k maši v nedeljo so imeli boljše obleke, drugače pa so bili skromno oblečeni.

Higiena

S higieno je bilo bolj slabo, saj ni bilo ne šamponov niti vode. Po mletju so se šli skopat v bližnji potok.

Pred hišo je bila manjša mlakica, kjer so si zvečer umili noge pred spanjem ali pa so se splahnili zunaj pred hišo.

Družina

Pri hiši sta bila samo dva otroka. Z bratom se je zelo dobro razumel. Razumeta se še danes, ko je brat prevzel kmetijo, saj gospodar ni imel potomcev. Ko je moral v vojsko ga je gospod Vlado zamenjal za ta čas. Velikokrat mu gre tudi pomagat pri raznih opravilih in obratno

PRILOGA 2: SEZNAM ANALIZIRANIH ČLANKOV

- 1. Kerenčič, Jože. Študij o naši vasi. 1936, Ljubljanski zvon**
SOCIALNI OBZORNIK, ŠTUDIJ O NAŠI VASI, VINIČAR
- 2. Ptujski tednik, 27. junij 1952, str. 4, št. 26, leto V**
ZAKON O AGRARNI REFORMI JE ŠE VEDNO V VELJAVI
- 3. Ptujski Tednik, 13. marec 1953, št. 11, leto VI**
KDO IMA PRAVICO DO POKOJNINE
- 4. Ptujski tednik, 24. julij 1953, str. 1, številka 30, leto VI**
OBRAVNAVE Z VINIČARJI IN GOSPODARJI ODKRIVAJO VINIČARSKÉ ODNOSE
- 5. Ptujski tednik, 31. julij 1953, str. 1, št. 31, leto VI**
BODITE BREZ STRAHU, DA VINIČARJI NE BODO ZNALI GOSPODARITI
- 6. Ptujski Tednik, 7. avgust 1953, št. 32, leto, VI,**
ODPRAVA VINIČARSKIH ODNOSOV JE ODLOČEN KORAK K DVIGU LIKA HALOŠKIH LJUDI
- 7. Ptujski tednik, 14. avgust 1953, str. 1, št. 33, leto VI**
VINIČARJI IN OFERJI POZDRAVLJAJO ZAKON O ODPRVI VINIČARSKIH IN PODOBNIH ODNOSOV IN BODO PRI IZVAJANJU ZAKONA POMAGALI
- 8. Ptujski Tednik, 21. avgust 1953, št. 34, leto VI**
IZDANE SO BILE PRVE ODLOČBE PO ZAKONU O ZEMLJIŠKEM SKLADU
- 9. Ptujski Tednik, 28. avgust 1953, št. 35, leto VI**
PO ZAKONU O ZEMLJIŠKEM MAKSIMUMU JE ODKUPLJENIH ŽE NAD 100 HA ZEMLJE
- 10. Ptujski tednik, 19. februar 1954, str. 1, št. 7, leto VII**
KONČNO JE PRIŠLA TUDI ZA HALOZE NOVA DOBA
- 11. Ptujski Tednik, 19. marec 1954, št. 11, leto VII**
ZAČETEK OBDELAVE ODKUPLJENE ZEMLE
- 12. Ptujski Tednik, Štev. 3, leto VII, 2. april 1954**
V VPRAŠANJU VINIČARSKIH ODNOSOV JE TREBA SEČI DO DNA

PRILOGA 3: BANOVE UREDBE

1869
21.12
24.12
U
0120
5850
270
800-
5850
5720
130
2553
2538
= 18
150
30
180

Banove uredbe.

338.

Na osnovi § 91. finančnega zakona za leto 1939/40 predpisujem po zaslišanju banskega sveta tole

u r e d b o

o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem (viničarski red).

Uvodna določila.

§ 1.

Viničarji so osebe, ki jih najme vinogradnik, da mu obdelujejo vinograd v izmeri najmanj $1/2$ ha (5.000 m²) proti plačilu v denarju in naturalijah, žive pa v lastnem gospodinjstvu v vinogradnikovi zgradbi ter imajo za pravilno izvrševanje svoje službe potrebno strokovno usposobljenost. Če k vinogradu spadajo tudi druge kulture, more vinogradnik viničarje najeti tudi za obdelovanje teh.

Viničarji morejo biti tudi osebe ženskega spola.

Službeno razmerje viničarjev se ureja po določitih te uredbe.

Viničarjeva usposobljenost.

§ 2.

Za viničarje je strokovno usposobljen, kdor je izpolnil 21. leto starosti in je z uspehom dovršil vinarsko šolo ali 9 mesečni viničarski tečaj, ali pa je opravil viničarski izpit po določbah te uredbe, kar mora dokazati s predpisanimi spričevali. Pridobljena usposobljenost se mora vpisati v viničarjevo poslovno knjižico (§ 43).

§ 3.

Pravico delati viničarski izpit imajo osebe obojega spola, ki so stare najmanj 21 let in so bile najmanj 3 leta zaposlene pri vinogradniških delih. Izpit se dela pred komisijo, ki je sestavljena iz predsednika in dveh članov. Komisijo imenuje ban. Predsednik mora biti vinarski strokovnjak, člana pa kvalificiran vinogradnik, ki ga predlaga Vinarsko društvo v mariboru in kvalificiran viničar, ki ga predlaga Strokovna zveza viničarjev v Ljutomeru.

Izpit je praktičen in teoretičen.

Natančnejše določbe o opravljanju izpita predpiše ban s posebnim pravilnikom do 31. decembra 1939.

Nastanek službenega razmerja.

§ 4.

Službeno razmerje nastane s pismeno pogodbo, ki jo morata vinogradnik in viničar skleniti pred nastopom službe. Pogodba se mora napraviti v dveh enakih izvodih na obrazcu, ki ga predpiše ban. En izvod pogodbe dobi vinogradnik, drugega pa viničar. Pogodba dobi obvezno moč, ko jo pogodbenika podpišeta.

§ 5.

Pogodba ne sme nasprotovati določbam te uredbe.

Pogodba mora vsebovati izčrpen seznam del, ki jih mora viničar opravljati, število oseb, starih nad 16 let, ki jih mora imeti viničar na razpolago za viničarska dela, število živine, ki jo mora imeti viničar in število živine, ki jo mora rediti za gospodarja, ter prejemke, ki jih dobi viničar zase in za svoje delovne moči za navedena dela.

Ako pogodba ne vsebuje določil, ki so po uredbi obvezni del pogodbe § 41., veljajo določila uredbe. Ako pogodbenika nista svojih dolžnosti in pravic določila v vseh podrobnostih, velja, da so nadrobne urejene tako, kakor se bilo pod neposrednim viničarjevim prednikom, vendar se v nobenem primeru ne smejo zmanjšati pravice in ugodnosti, ki jih ima viničar po tej uredbi. Za ostala dvomljiva vprašanja veljajo v prvem redu določbe obširnega državlanskega zakonika, v drugem

redu pa krajevni običaji.

Kot viničarjevo delovno moč so upoštevane samo osebe, ki žive v skupnem gospodinjstvu z viničarjem, so delazmožne in so dovršile 16. leto starosti. Ako se število dogovorjenih delovnih moči zniža brez krivde viničarja (smrt, huda bolezen, vojaška služba in podobno) sme viničar izpadlo delovno moč nadomestiti z najetim delavcem ali delavko, ako je to za opravljanje viničarjeve službe nujno potrebno.

Za lažja dela (paša, pobiranje sadje, sušenje krne, grabljanje, listja, spravlanje rožja itd.) se smejo po posebnem dogovoru uporabljati tudi v skupnem viničarjevem gospodinjstvu mlajše delazmožne moči; v tem primeru veljajo tudi zanje določila te uredbe, razen določil o viničarjevih prejemkih in delovnem času. Vendar se mora zanje delovni čas določiti tako, da delo ne bo škodovalo njihovemu zdravju in šolskemu pouku.

Viničarjevi prejemki .

§ 6. spremenjen.

§ 7.

Pogodbeno dogovorjeni prejemki se smejo ob pogojih te uredbe v teku službene dobe spremeniti le ob koncu službenega leta za naprej. Vsaka taka sprememba se mora zabeležiti v pogodbo.

Letni obračun.

§ 8.

Najkasneje do 31.januarja vsakega leta morata viničar in vinogradnik napraviti pismen obračun glede prejemkov in vrednosti dela, ki so ga opravili viničarji in njegove delovne moči v preteklem službenem letu (1.november do 31.oktobra).

Vinogradnik mora najkasneje do 31.decembra pozvati viničarja k sestavi obračuna. Če se viničar do 31.januarja brez opravičenega razloga ne odzove pozivu vinogradnika in s tem sestavo obračuna onemogoči, izgubi pravico do prejemkov, ki ne bi bili že izplačani. Ko je obračun obojestransko sestavljen in sklenjen, viničar ne more ničesar več zahtevati od vinogradnika razen neizplačanih zneskov, izvirajočih iz obračuna. Če se vinogradnik in viničar ne moreta sporazumeti pri sestavi obračuna, razsoja o sporu viničarska komisija (§ 27).

Obračun se napravi v dveh izvodih. En izvod obračuna dobi vinogradnik, drugega pa viničar.

Delovni čas.

§ 9.

Delovni čas znaša pri lastni hrani (čeri) v letnih mesecih od 7. do 12. in od 13. do 16. ure, v zimskih mesecih pa od 8. do 12. in od 13. do 16 ure. Ta delovni čas se more s pogodbo skrajšati. V letnih mesecih ima viničar dopoludne in popoldne po pol ure odmora. Viničarjevi gospodinjji traja opoldanski odmor pol ure več.

Pri hudi vročini ali ob nestanovitnem vremenu se sme delovni čas preložiti tudi na drugo uro.

Letni delovni čas se računa od 1.marca do 31.oktobra.

Če viničar pri delu dobiva od vinogradnika vsednevno hrano, ne velja zanj delovni čas, določen v tem paragrafu, marveč delovni čas, ki je v okraju običajen ob vinogradnikovi hrani.

Nadure.

§ 10.

Kar dela viničar preko časa, določenega v § 9., kakor tudi kar dela ponoči in ob nedeljah in praznikih, se šteje za nadurno delo. Za nadurno delo pripada viničarju 50% višja mezda kakor za redno dnevno delo. Pri opravljanju sadja in ob trguvi pripada delavcem samo normalna

na sahvovo plačati dneve sa dneve, ko je to samo spravljaj, če ni za to delo za plačane.

Če dobi viničar drva kot deputat, so njegova last in jia lanke odpelje, če pa dobi seno in slamo samo za uporabo, moraj pri odselitvi seno in slamo, ki se ništa uporabila pustiti nasledniku. Snaj ostane vinogradnika brez odškodnine. Štroške selitve nosi viničar.

Viničarja, ki je zapustil službo pri drugem vinogradniku proti določbam te uredbe, vinogradnik ne sme sprejeti v službo in odgovarja za vse škodo, ki bi s tem nastala drugemu vinogradniku.

§ 6.

Za § 37. je dodati nov nadpis z novimi §§ 37 a in 37 b, 37 c, in 37 d, ki se glasijo :

Komisija za pregledovanje viničarskih pogođb :

§ 37 a.

Na sedežu sreskega načelnika, v čigar obnočju so viničarji, se ustanovi posebna komisija iz 3 članov za pregledovanje viničarskih pogođb.

Predsednik komisije je sreski načelnik, ostala člana pa sta sresu dodeljeni politični upravni uradnik in sreski kmetijski referent. Če pri sreskem načelstvu ni dodeljenega politično-upravnega uradnika ali kmetijskega referenta, mora sreski načelnik o tem poročati banski upravi, ki bo posle za to srez preneela na komisijo drugega sresa. Prav tako je postopati, kadar se pred komisijo obravnava zadeva sreskega načelnika ali zadeva njegovih sorodnikov in svakov do tretjega kolena, kakor tudi kadar se obravnavao onake zadeve ostal ih dveh članov komisije in njihovih sorodnikov in svakov do tretjega kolena, če pri dotičnem sreskem načelstvu ni dodeljenih več politično-upravnih uradnikov, oz. več sreskih kmetijskih referentov.

Komisija je sklapčna, ako so navzoči vsi člani.

Sklepa se z večino glasov. Pri enakem številu glasov odločuje predsednik.

§ 37 b.

Naloga komisije je, da pregleda vse tiste viničarske pogođbe, sklenjene med vinogradniki in viničarji, o katerij prejme bedisi ustno, bedisi pisano prijavo ali o kateri zasna uradna, da niso v skladu z določbami te uredbe. Prijave na komisijo nora vložiti vsako, zlasti pa vinogradnik in viničar vinarske družtvo za Dravsko banovino v Mariboru, Štrokova svesa viničarjev v Ljutomeru, vsa državna in samoupravna oblastva in organi javne varnosti. Prijava nora biti vložena najkasneje v roku 3 mesecev po podpisu pogođbe. Po kasnejših prijavah ali zasnanjih se ne postopa.

§ 37 c.

Predsednik skliče komisijo najkasneje v roku 15 dni potem, ko je prejel prijavo ali je uradno zasnal za kakoe pogođbe.

Komisija posluje v smislu določb zakona o občen upravnem postopku.

O razpravah pred komisijo se vodi zapisnik, iz katerega morajo biti razvidna ugođovátve in sklepi komisije, Zapisnik podpisata predsednik in zapisnikar.

Ako se komisija uveri, da sklenjena pogođba ni v skladu z določbami te uredbe, z utemeljeno odločbo proglaš pogođbe za nišno ter naroči pogođbenikom, da skleneta nove pogođbe. Hkrati prejavi v pogođbi zapazena prekrške in nedostátke pristojnemu obče-upravnemu oblastvu I. stopnje radi uvedbe kazenskega postopka.

Odločbo podpisoe predsednik.

Proti odločbi komisije je dopustna pritožba na Kraljevske banske uprave po določbah zakona o občen upravnem postopku.

§ 37 č.

Glede odškodninskih zahtev oz. prejemkov, kakor tudi glede izvršbe veljajo smiselno določbe §§ 33 do 35. te uredbe.

§ 7.

§ 41. se spreminja in se glasi :

Pravice, ki pripadajo viničarjem v smislu §§ 6, 6a, 9, 10, 14 tretji odstavek, 15, 16 a, 17, 18, 19, 22, 25, 26, 37 in 38, se z viničarsko pogodbo ne morejo omejiti.

§ 8.

§ 42. se spreminja in se glasi :

Kaznujejo se z denarno kaznijo od 10 - 1000 din, ob neplačilu v odrejenem roku pa z zaporom od 1 - 20 dni :

a) imetnik (lastnik, uživalec, zakupnik) vinograda, ki sprejme v službeno razmerje po § 1. osebo, ki nima po § 2. predpisane kvalifikacije za viničarja ;

b) imetnik (lastnik, uživalec, zakupnik) vinograda, ki viničarsko razmerje, obstoječe po § 1, spremeni v najemniško zakupniško ali oskrbninsko, da bi se ognil obveznosti po tej uredbi;

c) imetnik (lastnik, uživalec, zakupnik) vinograda, ki sklene z viničarjem pogodbo, ki ni v skladu z določbami § 4, 5 in 41. Uredbe;

č) kdor sprejme viničarja ali kdor vstopi v službo kot viničar brez pisane pogodbe po določbah § 4.;

d) vinogradnik, ki uporablja osebo pod 16 letom starosti ali zdravniško spoznane dela nezmožne za delovne moči (4. odstavek § 5.), ali, ki uporablja mlajše delovne moči v nasprotju s predpisom zadnjega stavka 5. odstavka § 5.

e) vinogradnik, ki sili viničarja ali njegove delovne moči, da morajo delati ob nedeljah in praznikih brez nujnega razloga (§ 10. §

f) vinogradnik, ki zakrivi, da se obračun ne napravi pravočasno (§ 8.);

g) viničar, ki krši prepis prvega odstavka § 11 ali , ki namerno krši prepis drugega odstavka navedenega paragrafa ;

h) vinogradnik, ki ne sprejme viničarja v službo od določenem času ali mu ne izroči dogovorjenega stanovanja ali deputatne zemlje (§13).

i) vinogradnik, ki ravna proti predpisom § 15.;

j) vinogradnik, ki ravna proti predpisom § 16.;

k) vinogradnik, ki krši prepis 5. odstavka § 23.;

Kazni izrekajo občupravna oblastva I. stopnje v korist viničarskega sklada.

Proti izreku kazni je dopustna pritožba v roku 15 dni na Kraljevo bansko upravo .

§ 9.

Prijave za obstoječa službena razmerja morajo biti vložene pri komisiji za pregledovanje viničarskih pogodb najkasneje v roku 5 mesecev od dne, ko dobi ta uredba pravno moč. Po kasnejših prijavih ali uradnih zaznanjih se ne postopa.

Pogođe za obstoječa viničarska razmerja se morajo spraviti v sklad z določbami te uredbe najkasneje do 1. novembra 1940.

§ 10.

Ta uredba stopi v veljavo šn dobi obvezno moč z dnem razglasitve v "Službenem listu Kraljevske banske uprave Bzavske banovine", s tem dnem prestanejo veljati določbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem (viničarskega reda) z dne 13. julija 1939, kolikor nasprotujejo določbam te uredbe.

V Ljubljani , dne 10. avgusta 1940.

Uredba

o spremembah in dopolnitvah uredbe o službenem razmerju med vinogradnikom in viničarjem (viničarskega reda) z dne 13. julija 1939.

§ 1.

§ 6. se spreminja in se glasi:

Viničar ima sledeče prejemke :

a) pristo stanovanje v vinogradnikovi zgradbi ; če k zgradbi spada vrt za zelenjavo, dobi tudi tega;

b) na vsakega pol hektara vinograda, ki ga obdeluje za vinogradnika, najmanj ena osminka hektara deputatne zemlje (sposobne za pridelavo žitaric ali okavin) in ravno toliko travišča; če pri vinogradu ni zadostne deputatne zemlje, mora vinogradnik namesto manjkajoče deputatne zemlje dati viničarju letno, najkasneje do 1. novembra toliko krušnega sruja ozir. krompirja, kolikor bi se ga povprečno pridelalo na manjkajoči površini ; v tem primeru se računata, da se pridelata 100 kg krušnega sruja na 20 arih in 200 kg krompirja na 5 arih; če ni zadostnega travišča, mora vinogradnik dati viničarju ustrezajočo količino krme po odbitku stroškov pridelave ali protivrednost v denarju ;

c) stalje, ki je oskrbnik vinograda sam; k stroškom za spravljane stalje za vinogradnikovo živino prispeva vinogradnik polovico;

č) če ima viničar svojo živino ali popoln hask vinogradnikove živine (mleko in tola), nosi stroške za spravljane krme viničar, drugače pa vsak polovico;

d) če oskrbuje viničar vinogradnikovo živino s svojo krmo, je mlec njegovo ; če pa oskrbuje vinogradnikovo živino s vinogradnikovo krmo, mu gre za oskrbovanje v pogodbi določena odškodnina bodisi v denarju, bodisi v naravnih haskih ali te živine prija vinogradnikov ;

e) ne glede na to, čigava je živina, ki jo viničar redi, razpolaga s gnojen, ki se pridelata od 1. decembra do 30. aprila, viničar, vendarle v korist deputatne zemlje in travišča s ostalim pa razpolaga vinogradnik;

f) viničar mora dobiti kot nagrado poleg količine tropin, določene v pogodbi, še din 100.- letno od vsakega pol hektara vinograda, ki ga viničar obdeluje ; nagrado je plačati do 1. novembra ; če vinograd obdeluje več viničarjev skupno, se nagrada deli med viničarje sorazmerno po številu njihovih delovnih moči ;

g) poleg gornjih prejemkov dobiva viničar zase in za svoje delovne moči pogodbeno dnevno mezdo za vsako delovno moč in za vsak dejanski delovni dan ko delajo bodisi sam, bodisi njegova družina; delovne moči v vinogradu ali na ostalem vinogradniškem posestvu ; ta mezda mora znašati najmanj : na navadna dela v poletnih mesecih po din 10.- v zimskih po din 8.-, za kvalificirana in težja dela, naštetu v potem odstavku tega paragrafa, pa v poletnih mesecih po din 12.50, v zimskih pa din 10.-

Od zgoraj določene mezde ali od letne nagrade sme vinogradnik odbračunati srednjo vrednost tistih prejemkov v naravi, ki jih viničar po pogodbi dobi nimo onih, določenih v točki a) do e) tega paragrafa. Če so ti prejemki v zemljiščih, se računata kot srednja vrednost lagi in kakovosti zemlje ustrezajoča najmanjša vrednost zemljišča v dotičnem kraju, če pa so ti prejemki v drugih naravnih, se srednja vrednost računata po vrednosti dotičnih prejemkov na mestu samem. Rožje in trava iz vinograda se ne odračunavata od določene mezde ali letne nagrade, mora si jih pa viničar spraviti iz vinograda na lastne stroške.

Če je dogovorjeno, da se vinograd obdeluje ali se posevna dela v vinogradu ali na ostalem vinogradniškem posestvu opravljajo v akordnem delu, dnevna mezda v akordu ne sme biti manjša od dnevne mezde, ki je v pogodbi določena za dela (paragraf 1. te uredbe), ki se ne delajo v akordu, pri čemer se računata, da je za obdelovanje celotnega vinograda potrebnih najmanj 100 delovnih dni nešteta kop. Brez viničarjeve privolitve dela v akordu ni dovoljena.

Za kvalificirana in težja dela se štejejo : rigolanje, copljenje, škropljenje, žveplanje, jesenska in zimska globoka kop in rez.

Globoka kop, ki naj bo jesenska, zimska ali spomladanska, je tista kop, pri kateri se koplje 25-30 cm globoko ne glede na gnojenje. Kop, pri kateri se samo praši, ni globoka kop.

Višino minimalnih mezd, določenih pod točko g), more ban spremeniti po slišanju vinarskega društva v Mariboru in strokovne zveze viničarjev v Ljubotexu.

§ 2.

Za § 6. je dodati nov paragraf 6a, ki se glasi :

§ 6a.

Mleko od viničarjeve živine je viničarjevo.

Kjer je navada, da viničar dobi mezdo ali del mezde v mleku, ki ga mora sam vnovčiti, mu mora vinogradnik dati v denarju tisto razliko, ki ni pokrita z izkapičkom od mleka, razen tega pa mu mora dati tudi odškodnino za trud in čas, izgubljen pri prodaji (§ 6, točka g)

§ 3.

§ 15. se spreminja in se glasi :

Pijača, ki jo dobi viničar, mora biti zdrava in nepokvarjena in ne sme biti penarajana. Škarnica je prepovedana.

Pijača je obvozna čajatev tam, kjer je bilo doslej dajanje pijače v navadi.

Tudi tam, kjer dajanje pijače ni bilo v navadi, pa se pijača daje, se njena vrednost ne sme obračunati od mezde v smislu 2. odstavka § 6. to uredba.

V primerih drugega in tretjega odstavka tega § viničar nima pravice do odškodnine, če ne pije.

Katerim poročnim in neporočnim, se mora dati prilika, da doje svoje dece. Zaradi tega se jim ne smeta krajšati redni odmor in mezda.

§ 4.

Za § 16. je dodati nov paragraf 16 a, ki se glasi :

§ 16 a.

Za dela, ki jih po tej uredbi oz. po pogodbi opravlja viničar s svojimi delovnimi močmi, sme vinogradnik najeti tuje delovne moči samo v primerih, ko viničar s delovnimi močmi, ki jih po pogodbi dolžen imeti, zaradi vremenskih razmer ali nenadno nastopivših rastlinskih bolezni ne bi mogel opraviti dela v takem času, da se gospodarstvo obvaruje večje škode.

Kdaj se mora kakšno delo opraviti in vrstni red dela na vsaki posestvu določi vinogradnik.

§ 5.

Paragraf 23. se spreminja in se glasi :

Selitev se vrši v času od 1. do 11. novembra. Ako se vinogradnik in viničar sporazumeta, se selitev lahko vrši tudi v drugem času, n. pr. spomladi.

Ko viničar zapusti službo, mora v redu izročiti vinogradniku vse, kar mu je ta dal v uporabo, oskrbe in varstvo.

Vse, kar viničar pridela na deputatni zemlji in kar dobi kot odškodnino za opravljeno delo, je njegova last. Če namerava od teh prihodkov kaj prodati, jih mora med službeno dobo ponuditi v nakup najprej vinogradniku, ob koncu službene dobe najprej vinogradniku, če ta ne kupi, pa svojemu nasledniku in sicer po dnevni ceni. Če viničar pusti v viničarji seno iz vinogradnikovega zemljišča, mu mora vinogradnik

in praznikih ne more siliti k delu brez nujnega razloga.

Dolžnosti viničarja.

§ 11.

Viničar je dolžan nastopiti službo ob določenem času z dogovorjenim številom delovnih moči in dogovorjenim številom živine. Dokler ima vinogradnik na posestvu delo, mora imeti viničar pogojeno število ljudi in živine na razpolago izključno za dela na posestvu.

Vinogradniška dela mora opravljati strokovno pravilno in ob praven času ter je dolžan vestno izpolnjevati vse odredbe vinogradnikove in nadrejenih uslužbencev, ki se tičejo njegove službe.

Viničar je glede vinogradniškega posestva vinogradnikov zaupnik; takoj mora naznaniti vinogradniku vsako poškodbo na zemlji ali poslopljih in mora zastaviti vse svoje moči, da obvaruje vinogradnika vsake škode, posebno škode po požaru, po tatvini na grozdju, sadju, kmi, drveh, stolji, orodju itd.

Brez vinogradnikovega dovoljenja ne sme viničar nikomur odati svojega stanovanja.

§ 12.

Viničar in njegovi ljudje se morajo proti svojemu vinogradniku vesti dostojno in njemu in njegovim ljudem izkazovati primerno spoštovanje.

Dolžnosti vinogradnika.

§ 13.

Vinogradnik je dolžan viničarja sprejeti v službo ob določenem času, mu izročiti dogovorjeno stanovanje in dopustno zemljo ter mu dati dogovorjene prejemke za opravljeno delo. Izplačilo se mora vršiti konec vsakega tedna.

§ 14.

Viničarjevo stanovanje naj po možnosti obsega kuhinjo, shrambo in za vsak zakonski par viničarjevih družin po eno sobo, pri rodbinah, ki imajo več ko štiri delovne moči, pa dve sobi. Stanovanje mora ustrezati splošnim higijenskim zahtevam in ne sme biti slabše, kakor so druga kmetijska stanovanja v dotičnem kraju.

Tudi za pogojeno število živine morajo biti na razpolago primerni hlevi.

Posestnik mora primerno popravljati in vzdrževati poslopja na svoj račun. Posebno je dolžan skrbeti za higijensko stanje in požarno varnost poslopja. Vendar pa viničar ne more zahtevati preureditve stanovanja v teku pogodbene dobe.

§ 15. spremenjen.

§ 16.

Vinogradnik mora z viničarji in njihovimi ljudmi dobro ravnati; odgovoren je tudi za ravnanje svojih rodbinskih članov in svojih nameštencev, kolikor se tiče posledic po tej uredbi.

Občasna ukinitve službenega razmerja.

§ 17.

Službene pogodbe morajo vinogradniki in viničarji skleniti za dobo treh let. Službeno razmerje se prične s 1. novembrom. Prvo leto je poskusna doba, v tem letu se sme službeno razmerje odpovedati brez navadbe razloga v času od 1. do 15. avgusta. Če se v tem roku službeno razmerje odpove in z istim viničarjem sklene nova službena pogodba, se mora novo službeno razmerje skleniti brez poskusne dobe. Če pa se v

določenom roku v poizkusni dobi službeno razmerje ne odpove, velja sklenjena pogodba še za nadaljni dve leti. V tretjem letu se more službeno razmerje odpovedati brez navedbe razloga v času od 1. do 15. avgusta, sicer se pogodba avtomatično podaljša za nadaljnjo dobo treh let, toda brez poizkusne dobe. Prav to velja za vsako nadaljnje triletno dobo.

§ 18.

Razen v primerih, navedenih v § 17., sme vinogradnik viničarju odpovedati službo tudi še:

- a.) če sta vinogradnikova zgradba, v kateri stanuje viničar, ali vinograd prešla v last druge osebe, ali če sta določena kot užitek in se to dokaže s pravnomojnimi listinami;
- b.) če viničar nima na razpolago onega števila oseb za viničarska dela, ki jih mora imeti po pogodbi (odst. 2 in 4. § 5 uredbe);
- c.) če vinogradnika zadene gospodarski polom, ali
- č.) če vinogradnik spremeni kulturo vinograda v taki meri, da površina vinograda, ki ga je viničar obdeloval na doseže $1/2$ ha.

§ 19.

Razen v primerih, navedenih v § 17., sme viničar vinogradniku odpovedati službo tudi še:

- a.) v primerih tč. a) § 18.,
- b.) če se preseli na drugo posestvo kot lastnik, zakupnik ali užitkar, ali
- c.) če je hudo ali dolj časa bolan in se s tem zmanjša število pogodbeno določenih delovnih moči (§ 5 uredbe).

§ 20.

Ban sme po potrebi spremeniti dobo službenega razmerja, določeno v § 17., in določiti še nove primere za odpoved službenega razmerja po §§ 18. in 19.

§ 21.

V primerih §§ 18. in 19. se odpove služba samo v času od 1. do 15. avgusta. Utemeljenost odpovedi mora potrditi viničarska komisija. Prijavo odpovedi je predložiti komisiji najkasneje do 20. avgusta, sicer velja, da je odpoved preključna.

§ 22.

Sprememba v osebi vinogradnika nima za viničarja glede na pogodbeno službeno razmerje za tekoče službeno leto nobenih posledic.

Ako umre viničar, ima vdova pravico stopiti na mesto svojega moža v službeno razmerje za vse še preostalo ~~razmerje~~ službeno dobo. (§17). Tako pravico imata tudi viničarjev sin ali hči, če sta kapunka polnoletna. Med več upravičenih izbere naslednika vinogradnik. Vendar sme vinogradnik v tem primeru odpovedati službo po § 21. ako nima noben član (polnoletni) viničarske družine predpisane usposobljenosti za viničarja (§ 2).

Velitev viničarja.

§ 23. spremenjen .

Predčasna ukinit v službenoga razmerja .

§ 24.

Viničarska pogodba more prenehati predčasno po krivdi viničar ali po krivdi vinogradnika.

§ 25.

Po krivdi viničarja more prenehati službeno razmerje:

- a.) ako je viničar zagrešil tatvino, goljufijo, poneverbo ali zlonamerno poškodbo tuje lastnine v škodo svojega gospodarja ali njegovih svojcev;
- b.) ako ima hči ali sin, ki sta kapunka polnoletni, zlasti ako se ne

pokorava gospodarjevim naredbam ali naredbam nadrejenih nameščencev glede obdelovanja vinograda, ako se vda pajančovanju, ali ako po svoji krivdi postane nesposoben za opravljanje službe;

c.) ako zanemarja živino, ki se mu je dalaž v oskrbo, in to kljub opominom gospodarja ali nadrejenih nameščencev;

č.) ako svoje delovne moči ali vinogradnikovo vprežno živino brez dovoljenja vinogradnikovega ali nadrejenih nameščencev kljub izrečni prepovedi uporablja drugod, ali ako to stori s svojo živino, dokler ni domače delo opravljeno;

d.) ako je svojega gospodarja ali njegove svojce oziroma sebi nadrejene nameščence občutno žalil ali z njimi surovo ravnal;

V teh primerih odgovarja viničar tudi za dejanja svojih delovnih moči in drugih družinskih članov, kolikor se to tiče posledic po tej uredbi.

§ 26.

Po krivdi vinogradnika mora prenehati službeno razmerje:

a.) ako je vinogradnik z viničarjem ali njegovimi svojci surovo ravnal;

b.) ako viničar brez škode za svoje ali svojih družinskih članov zdravje ali pravnost ne more nadaljevati službenega razmerja;

c.) ako vinogradnik viničarju pogojeno plačo neupravičeno zadržuje ali odteguje;

č.) ako vinogradnik zakrivi pravnosten pregrešek, škodisi proti viničarju, bodisi proti članom njegove družine;

V vseh teh primerih odgovarja vinogradnik tudi za dejanja svojih rodbinskih članov in nastavljenecv, kolikor se to tiče posledic po tej uredbi.

Viničarska komisija.

§ 27.

Vinogradnik ali viničar se morata glede vseh sporov, izvirajočih iz viničarskega razmerja, posebno pa, ako hočeta uveljaviti predčasno prenehanje službenega razmerja iz razlogov, naštetih v paragrafi 25. in 2 s takim predlogom obrniti na viničarsko komisijo bodisi ustmeno ali pisмено.

§ 28.

V vsaki občini, kjer so viničarji, obstoji posebna viničarska komisija iz treh članov.

Predsednik komisije je župan občine, v kateri je posestvo, na katerem je viničar zaposlen. Drugoga člana imenuje vinogradnik, tretjega pa viničar.

Stranka, ki predlaga postopek pred viničarsko komisijo, mora hkrati s predlogom imenovati svojega člana komisije. Če tega ne stori, velja, da predlog ni bil vložen. Predsednik mora takoj po prejemu predloga obvestiti nasprotno stranko o predlogu in jo pozove, naj najkasneje v roku 2 dni imenuje svojega člana komisije. Če nasprotna stranka to opusti imenuje dotičnega člana predsednik komisije in vrste kateri pripada stranka.

Postopek pred viničarsko komisijo.

§ 29.

Komisija je sklepčna ako se navzoči vsi člani. Na predsednikovo mesto mora stopiti njegov namestnik pri občini, ako se obravnava predsednikova zadeva ali zadeva njegovih sorodnikov in svakov do tretjega kolana. Sklepa se z večino glasov. Pri enakosti glasov odločuje predsednik.

§ 30.

Predsednik viničarske komisije mora o vsakem predlogu, ki ga stavi vinogradnik ali viničar, razpisati in izvesti ustno razpravo v roku 14 dni po prejemu predloga, ako pa se zahteva predčasno prenehanje službenega razmerja (§ 25. in 26.), pa v roku 8 dni po prejemu predloga.

Hkrati mora, za uspešno razpravo povabiti oba ostala člana komisije in obe stranki.

Ako član komisije neopravičeno izostane, ga kaznuje pristojna občinska uprava oz. predsednik mestne občine z globo 10 - 200 din, ob neplačilu globe v odrejenem roku pa z zaporom od 1 - 4 dni. Proti tej razsodbi je dopustna pritožba po zakonih o ozenah. Kazen se steka v viničarski sklad pri kraljevski banski upravi.

Če predlagatelj ni prišel, velja, da je predlog umaknil. Če pa tožena stranka ni prišla, razpravlja komisija v njeni odsotnosti.

Stranka se ne sme dati zastopati po pooblaščenca. Ako stranka iz utemeljenih razlogov ne bi mogla priti na razpravo, in to dva dni pred razpravo sporeči komisiji, se mora razprava preložiti, a največ za dobo 5 dni.

V vsakem primeru mora komisija najprej poizkusiti, da doseže poravnako.

O razpravah pred viničarsko komisijo je voditi zapisnik, iz katerega morajo biti razvidni predlogi strank in sklepi viničarske komisije. Kot zapisnikar se lahko pritegne občinski tajnik, ako viničarska komisija ne določi kako drugače.

Zapisnik o razpravi podpišejo takoj po njenem zaključku poleg zapisnikarja vsi člani komisije. Če odkloni kateri član komisije podpis, se mora to ugotoviti v zapisniku.

Utemeljeno pisмено razsodbo mora komisija izdati v roku treh dni. Podpišejo jo predsednik.

§ 31.

Ako se je komisija uverila, da je razlog za predčasno ukinitve službenega razmerja v krivdi vinogradnika, izreče po ugotovitvi morebitne škode, ki jo je utrpel viničar, da mora vinogradnik viničarju povrniti ugotovljeno škodo; če viničar tudi pred komisijo vztraja na predčasni ukinitvi službenega razmerja, izreče komisija, da je službeno razmerje predčasno ukinjeno in da sme viničar zapustiti službo, brez, ko razsodba postane pravomočna.

Če se iskaše, da je kriv viničar, obsodi komisija viničarja na povračilo morebitne škode; če vinogradnik tudi pred komisijo vztraja na predčasni ukinitvi službenega razmerja, izreče komisija, da je službeno razmerje predčasno ukinjeno in da mora viničar zapustiti službo najpozneje v 14 dneh v primeru t b) in d) § 25. pa najpozneje v 8 dneh pa pravomočnosti razsodbe.

Na predlog stranke razsodja komisija tudi o drugih primerih povračila škode iz službenega razmerja kakor tudi o sporih glede prejemkov.

§ 32.

Proti razsodbi viničarske komisije, v kolikor se tiče ukinitve službenega razmerja (§§ 18., 19., 25. in 26.) se more pri predsedništvu viničarske komisije v roku 5 dni od dneva priobčitve razsodbe vložiti pritožba na nadrejeni občeupravno oblastvo, ki odloča dokončno. H drejeno občeupravno oblastvo mora rešiti pritožbo glede predčasne ukinitve službenega razmerja (§§ 25. in 26.) najkasneje v 8 dneh po prejemu, glede ukinitve službenega razmerja po §§ 18., 19. in 22. pa najkasneje v roku 15 dni po prejemu.

§ 33.

Stranka, ki se ne zadovolji z razsodbo viničarske komisije, v kolikor se ta tiče odškodnine oz. prejemkov, se more s svojim zahtevkom obrniti na redno sodišče, mora pa to storiti v roku 60 dni od dneva priobčitve razsodbe komisije.

§ 34.

Izvršba razsodb komisije o povračilu škode oziroma o dolžnosti plačila prejemkov, če se stranka ne obrne na redno sodišče, kakor tudi izvršitev razsodb komisije oziroma občeupravnega oblastva glede ukinitve službenega razmerja se vrši po predpisih o izvršilnem postopanju pred političnimi oblastmi. Predlog je vložiti pri občini na sedežu komisije, ki je izrekla razsodbo.

§ 35.

Kljub izvršnosti rzsodbe o ukinitvi službenega razmerja more stranka pred rednim sodiščem uveljaviti svoj polni odškodninski zahtev zaradi neizpolnitve službene pogodbe, ako misli, da rzsodba komisije ali občupravnega oblastva stvarno ali pravno ni utemeljena. To tožbo je vložiti v roku 60 dni po pravomočnosti rzsodbe.

§ 36.

Poravnave, sklenjene pred viničarsko komisijo imajo veljavo sodnih poravnav. O poravnavi se napravi zapisnik v smislu § 29, razen tega se izda še posebna listina, ki jo podpiše predsednik. Posebne določbe o odškodnini pri predčasni ukinitvi službenega razmerja.

§ 37.

Ako se je službeno razmarje ukinilo po krivdi vinogradnika, mora ta viničarju povrniti vrednost žetve, ki bi jo viničar predvidoma dosegel na deputatni zemlji, kakor tudi stroške selitve.

Ako se je službeno razmarje ukinilo po krivdi viničarja, mu mora vinogradnik povrniti samo vrednost semena in vrednost dela na deputatni zemlji.

Odškodnina ne more znašati več, kakor znaša povprečna krajevna vrednost pridelkov oz. dela glede na način obdelovanja na deputatni zemlji.

Pravica združevanja.

§ 38.

Viničarji imajo pravico združevati se v posebna strokovna društva za zaščito svojih ekonomskih, kulturnih in socijalnih interesentov. Viničarski sklad.

§ 39.

Pré banski upravi Dravske banovine v Ljubljani se ustanavlja poseben viničarski sklad, v katerega se stekajo prispevki in kasni iz te Uredbe. Sklad se uporablja za podpore viničarjem in njihovim svojcem v primeru dolgotrajne bolezni, onemoglosti in smrti.

Natančnojša določila o plačevanju v sklad in o upravljanju in o uporabljanju tega sklada predpiše ban s posebnim pravilnikom.

§ 40.

Vsak imetnik (lastnik, uživalec, zakupnik) vinograda, ki po svojem glavnem poklicu ni kmet oz. vinogradnik, ima pa viničarja, plača letno od pol hektara vinograda, ki ga obdeluje viničar, v viničarski sklad pavšalni znesek Din 100.- Ta znesek sme ban za območje veljavnosti te uredbe o gospodarskih razmerah znižati ali zvišati.

Za kmeta oz. vinogradnika po svojem glavnem poklicu se šteje, kdor obdeluje zemljo sam ali s člani svoje rodbine, ali kdor obdeluje zemljo s pomočjo tuje delovne sile, če je sam ali so njegovi rodbinski člani fizično pretežno zaposleni v poljedelski ali vinogradniških delih.

Za kmeta se štejejo tudi osebe, ki morajo zaradi bolezni, starosti ali drugih neizbežnih razlogov obdelovati zemljo s tujimi močmi ter nedoletni otroci kmetov in zapuščine za kmeti.

V nobenem primeru se ne šteje za kmeta oseba, ki ima dohodek iz razmerja stalne javne ali zasebne službe ali zbog njega (upokojenec) če prejemki iz tega naslova znašajo več kot 18.000 Din letno. Pravtako se ne štejejo za kmeta pravne osebe.

Vendar ne plačujejo prispevka po odstavku 1 tega § pravne osebe za tiste vinograde, ki jih uživajo fizične osebe, če po zakonskih predpisih donos teh vinogradov tvori del plače uživancev, oz. se jim ta donos šteje v plačo. Pravtako ne plačujejo prispevka cerkvena (ne samostanske) imovine, če je donos vinograda določen za vzdrževanje cerkve ali za kritje stroškov bogoslužja.

Plačovanje pavšalnih zneskov predpisuje občupravno oblastvo I. stopnje. Proti predpisu je dopustna pritožba po določilih zakona o občem upravnem postopku.

Splošne določbe.

§ 41. spremenjen !

Kazni.

§ 42. spremenjen !

Prehodne določbe.

§ 43.

Viničarji, ki imajo veljavne viničarske knjižice, predpisane po dosedanjih predpisih b viničarskem službenem razmerju in so dejansko služili kot viničarji, se štejejo kot za viničarsko službo sposobni po § 3. te uredbe, ne glede na dobo njihove dosedanje zaposljenosti v tej stroki. Kot dokaz njihove usposobljenosti velja še nadalje viničarska knjižica. Vendar si morajo tudi ti viničarji preskrbeti predpisane poslovne knjižice v smislu Uredbe z zakonsko močjo o legitimacijah za delavce in namoščence. (Službeni list št. 298/47, z dne 10. junija 1938.)

Do 31. oktobra 1940. se morejo sprejeti v službo za viničarje tudi osebe, ki nimajo po tej uredbi predpisane usposobljenosti za viničarje, toda taki viničarji morajo do 1. avgusta 1940, opraviti viničarski izpit.

§ 44.

Določbe te uredbe glede mezd, delovnega časa in nadur (točka f) iz odsta ka 1. ter odstavci 2., 3. in 4. § 6. in §§ 9. in 10. glede odpovedi (§§ 18., 19., 21., in 22) ter glede viničarske komisije in postopka pred njo (§§ 17- 36) se obvezne za že obstoječa službena viničarska razmerja od dne, ko stopi ta uredba v veljavo. Z istim dnom se prične za ta razmerja poskusna doba (§ 17.) in traja do 31. oktobra 1940. Triletna doba se konča dne 31. oktobra 1942.

Če ima viničar na dan, ko stopi ta uredba v veljavo, višje celokupne prejemke, kot jih določa ta Uredba, se ti prejemki pred 1. nov. 1939. ne morejo spremeniti.

Vse ostale določbe te Uredbe so obvezne od 1. novembra 1939. dalje. Pogodbe za obstoječa viničarska razmerja se morajo spraviti v sklad z določbami te Uredbe najkasneje do 1. novembra 1939.

Zaključne določbe .

§ 45.

Določbe te uredbe tolmači avtentično ban.

§ 46.

Ta uredba stopi v veljavo z dnom razglasitve v "Službenem listu" Kraljevske banke uprave, Dravske banovine" v Ljubljani, obvezno moč pa dobi s 1. novembrom 1939., v kolikor ni v prvem in drugem odstavku § 44. določeno drugače. Dosedanje določbe, ki urejajo službena razmerja viničarjev in nasprotujejo določbam 1. in 2. odstavka § 44. te uredbe, se razveljavljajo z dnom razglasitve te uredbe, ostale dosedanje določbe, ki urejajo ta razmerja, pa z dnom 31. oktobra 1939.

V Ljubljani, dne 31. julija 1939.

Ban :

Dr. Natlačon s.r.